

Faculteit Bedrijf en Organisatie

Kotlin Multiplatform Mobile als alternatief voor native applicaties: een vergelijkende studie en
proof-of-concept

Ziggy Moens

Scriptie voorgedragen tot het bekomen van de graad van
professionele bachelor in de toegepaste informatica

Promotor:
Ludwig Stroobant
Co-promotor:
Kenneth Saey

Instelling: Endare

Academiejaar: 2020-2021

Tweede examenperiode

Faculteit Bedrijf en Organisatie

Kotlin Multiplatform Mobile als alternatief voor native applicaties: een vergelijkende studie en
proof-of-concept

Ziggy Moens

Scriptie voorgedragen tot het bekomen van de graad van
professionele bachelor in de toegepaste informatica

Promotor:
Ludwig Stroobant
Co-promotor:
Kenneth Saey

Instelling: Endare

Academiejaar: 2020-2021

Tweede examenperiode

Woord vooraf

Samenvatting

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Ut purus elit, vestibulum ut, placerat ac, adipiscing vitae, felis. Curabitur dictum gravida mauris. Nam arcu libero, nonummy eget, consectetur id, vulputate a, magna. Donec vehicula augue eu neque. Pellentesque habitant morbi tristique senectus et netus et malesuada fames ac turpis egestas. Mauris ut leo. Cras viverra metus rhoncus sem. Nulla et lectus vestibulum urna fringilla ultrices. Phasellus eu tellus sit amet tortor gravida placerat. Integer sapien est, iaculis in, pretium quis, viverra ac, nunc. Praesent eget sem vel leo ultrices bibendum. Aenean faucibus. Morbi dolor nulla, malesuada eu, pulvinar at, mollis ac, nulla. Curabitur auctor semper nulla. Donec varius orci eget risus. Duis nibh mi, congue eu, accumsan eleifend, sagittis quis, diam. Duis eget orci sit amet orci dignissim rutrum.

Nam dui ligula, fringilla a, euismod sodales, sollicitudin vel, wisi. Morbi auctor lorem non justo. Nam lacus libero, pretium at, lobortis vitae, ultricies et, tellus. Donec aliquet, tortor sed accumsan bibendum, erat ligula aliquet magna, vitae ornare odio metus a mi. Morbi ac orci et nisl hendrerit mollis. Suspendisse ut massa. Cras nec ante. Pellentesque a nulla. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Aliquam tincidunt urna. Nulla ullamcorper vestibulum turpis. Pellentesque cursus luctus mauris.

Nulla malesuada porttitor diam. Donec felis erat, congue non, volutpat at, tincidunt tristique, libero. Vivamus viverra fermentum felis. Donec nonummy pellentesque ante. Phasellus adipiscing semper elit. Proin fermentum massa ac quam. Sed diam turpis, molestie vitae, placerat a, molestie nec, leo. Maecenas lacinia. Nam ipsum ligula, eleifend at, accumsan nec, suscipit a, ipsum. Morbi blandit ligula feugiat magna. Nunc eleifend consequat lorem. Sed lacinia nulla vitae enim. Pellentesque tincidunt purus vel magna. Integer non enim. Praesent euismod nunc eu purus. Donec bibendum quam in tellus.

Nullam cursus pulvinar lectus. Donec et mi. Nam vulputate metus eu enim. Vestibulum pellentesque felis eu massa.

Quisque ullamcorper placerat ipsum. Cras nibh. Morbi vel justo vitae lacus tincidunt ultrices. Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. In hac habitasse platea dictumst. Integer tempus convallis augue. Etiam facilisis. Nunc elementum fermentum wisi. Aenean placerat. Ut imperdiet, enim sed gravida sollicitudin, felis odio placerat quam, ac pulvinar elit purus eget enim. Nunc vitae tortor. Proin tempus nibh sit amet nisl. Vivamus quis tortor vitae risus porta vehicula.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	15
1.1	Probleemstelling	15
1.2	Afbakening van het onderwerp	16
1.3	Onderzoeksvraag	16
1.4	Onderzoeksdoelstelling	17
1.5	Opzet van deze bachelorproef	18
2	Stand van zaken	21
2.1	Kotlin	21
2.2	Platformen en hun ontwikkelingsvormen	22
2.2.1	Platform	23
2.2.2	Ontwikkelingsvormen	24
2.3	Kotlin Multiplatform	29

2.4	Kotlin Multiplatform versus alternatieven	32
2.5	Testcriteria	33
3	Methodologie	35
3.1	Installatie	35
3.1.1	Hardware	35
3.1.2	Android Studio	36
3.1.3	Xcode	40
3.1.4	JDK	41
3.2	Eerste Kotlin Multiplatform Mobile applicatie	42
3.3	Eerste native applicaties	46
3.3.1	Android	46
3.3.2	iOS	46
4	Conclusie	47
A	Onderzoeksvoorstel	49
A.1	Introductie	49
A.2	State-of-the-art	50
A.2.1	Kotlin	50
A.2.2	Cross-platform en native	50
A.2.3	Kotlin Multiplatform	51
A.2.4	Kotlin Multiplatform versus alternatieven	52
A.2.5	Testcriteria	53
A.3	Methodologie	54

A.4	Verwachte resultaten	55
A.5	Verwachte conclusies	56
	Bibliografie	57

Lijst van figuren

2.1 Grafische voorstelling Kotlin Multiplatform en de verschillende platformen (Kotlin & JetBrains, 2021b)	30
2.2 Grafische voorstelling Kotlin Multiplatform Mobile (Kotlin & JetBrains, g.d.)	31
2.3 Grafische voorstelling van de code binnen KMM met iOS en Android als voorbeeld (Kotlin & JetBrains, 2021b)	32
3.1 De ADV Manager in Android Studio met de Pixel 4a emulator geïnstalleerd	37
3.2 De opties voor een nieuw project binnen Android Studio, hierbij is een KMM applicatie ook beschikbaar	38
3.3 De standaard instellingen voor een KMM project	39
3.4 De instellingen van een KMM project voor de gedeelde logica en de native iOS en Android delen	39
3.5 De plug-in geïnstalleerd binnen Android Studio	40
3.6 De Xcode Command Line Tools correct geconfigureerd binnen Xcode	41
3.7 De terminal bevestigt dat Java SE 16 correct is geïnstalleerd op de betreffende computer	42

3.8	Proces voor het opzetten van een KMM project	43
3.8.1	Startscherm Android Studio	43
3.8.2	Nieuw project met de KMM application optie	43
3.8.3	Standaard instellingen Android Project	43
3.8.4	Specifieke KMM project instellingen	43
3.9	Android en iOS emulators binnen Android Studio	44
3.9.1	Instellingen Android emulator	44
3.9.2	Instellingen iOS emulator	44
3.10	KMM basic applicatie op Android en iOS	45
3.10.1	Android applicatie	45
3.10.2	iOS applicatie	45
A.1	Grafische voorstelling Kotlin Multiplatform Mobile (Kotlin & JetBrains, g.d.)	52

Lijst van tabellen

2.1 Vergelijking en samenvatting van de verschillende cross-platform categorieën	27
--	----

1. Inleiding

Cross-platform ontwikkeling is een gegeven dat in de laatste jaren aan populariteit wint. Dit komt vooral omdat er voordelen aan verbonden zijn die, voor bedrijven gespecialiseerd in software voor verschillende platformen, zeer interessant kunnen zijn. Hierbij treden vooral de snellere ontwikkelingstijd en de lagere ontwikkelingskosten naar de voorgrond. Deze twee zaken spelen voor die bedrijven een grote rol binnen hun dagdagelijkse werking. Ondanks deze voordelen is nog niet elk bedrijf te vinden voor cross-platform ontwikkeling. Het beeld dat deze cross-platform applicaties ‘beter’ zouden zijn dan de native oplossingen op de markt is nog niet overal aanvaard. Kotlin Multiplatform Mobile¹ (KMM), de nieuwe cross-platform software development kit van JetBrains², zou hier verandering in kunnen brengen. KMM gaat voor een andere aanpak voor hun cross-platform applicaties en zal vooral focussen op een gedeelde business logica en een platformafhankelijke en dus native user interface.

1.1 Probleemstelling

Veel bedrijven die zich specialiseren in applicatieontwikkeling voor mobile toestellen zoals Android³ en iOS⁴ toestellen hebben verschillende mogelijkheden om dit aan te pakken. Zo is er bijvoorbeeld de keuze tussen een native applicatie of een cross-platform-applicatie. Anderzijds zijn er nog mogelijkheden zoals een progressive web application

---

¹kotlinlang.org/lp/mobile/

²jetbrains.com

³android.com/

⁴apple.com/benl/ios/ios-14/

(PWA) geschreven in React⁵, Angular⁶, Vue.JS⁷... De PWA's vallen echter buiten de scope van deze bachelorproef. Er zal dus vooral gefocust worden op bedrijven die momenteel native applicaties ontwikkelen en eventueel willen overschakelen naar cross-platform.

1.2 Afbakening van het onderwerp

JetBrains heeft Kotlin Multiplatform⁸ (KM) uitgebracht met Kotlin Multiplatform Mobile (KMM) als specialisatie voor de mobile toestellen. KMM is vooral gericht op iOS en Android in tegenstelling tot KM dat zich ook zal toespitsen op macOS⁹, Windows¹⁰... Voor deze bachelorproef zal er dus vooral gefocust worden op KMM aangezien de onderzoeksvraag zich toespitst op de mobiele toestellen. KMM heeft dezelfde functies van KM aangezien KMM een aftakking is van KM. Voor besturingssystemen van mobile toestellen zal er vooral gekeken worden naar Android en iOS aangezien deze de meest gebruikte besturingssystemen zijn op de markt.

1.3 Onderzoeksvraag

De opzet van deze bachelorproef is na te gaan of native applicatieontwikkeling voor Android en iOS apparaten nog steeds de beste keuze is of KMM een sneller en efficiënter alternatief kan vormen binnen het huidige beeld van applicatieontwikkeling. Om dit te onderzoeken zijn er verschillende testcriteria opgesteld. Deze testcriteria zijn:

- het aantal lijnen code
- de kostprijs
- de ontwikkeltijd
- de compileersnelheid
- de voetafdruk
- de uitbreidingsmogelijkheden van de applicaties

Aan de hand hiervan kan besloten worden of de KMM-applicaties een beter alternatief kunnen vormen voor native applicaties. Daarnaast zal ook de vraag gesteld worden of het huidige beeld van de SWOT-analyse voor cross-platform applicaties ook toepasbaar is voor KMM-applicaties, indien niet zal gekeken worden hoe deze dient aangepast te worden.

---

⁵reactjs.org/

⁶angular.io/

⁷vuejs.org/

⁸kotlinlang.org/docs/mpp-intro.html

⁹apple.com/benl/macOS/big-sur/

¹⁰microsoft.com/nl-be/windows

1.4 Onderzoeksdoelstelling

De onderzoeksdoelstelling van deze bachelorproef is na te gaan of Kotlin Multiplatform Mobile (KMM) een goed alternatief kan bieden voor native ontwikkeling. Hiervoor zal een vergelijkende studie tussen KMM en native applicaties uitgevoerd worden. Voor deze studie zullen meerdere applicaties geschreven worden voor zowel Android als iOS. Eerst worden er twee native applicaties geschreven. De native iOS applicatie zal geschreven worden in Swift 5.3¹¹ of recenter met iOS 14 in gedachten en voor de user interface zal er gebruik gemaakt worden van UIKit¹². Aan de Android kant van het native verhaal zal er een applicatie geschreven worden met behulp van Kotlin 1.4.20¹³ of een recentere versie. Voor de native Android user interface zal gebruik gemaakt worden van de standaard Android en AndroidX¹⁴ bibliotheek. Naast de native applicaties zal er nog een derde applicatie geschreven worden, namelijk een Kotlin Multiplatform Mobile (KMM) applicatie. Deze applicatie zal werken op zowel Android als iOS toestellen. Hierbij zal voor het iOS-deel gebruik gemaakt worden van Swift en SwiftUI¹⁵ voor de user interface en voor het Android deel van Kotlin en Jetpack Compose¹⁶.

Om deze manier van werken correct te beoordelen is het belangrijk dat zowel de native applicaties als KMM dezelfde functionaliteiten aanbieden. Dit geldt ook voor de native applicaties voor Android en iOS onderling. De geschreven applicaties zouden dus als het ware niet van elkaar te onderscheiden mogen zijn. Hierbij dient echter rekening gehouden te worden met het feit dat de user interface wel enigszins kan verschillen.

Voor de applicaties zelf zal er gekeken worden naar de voorbeeldapplicaties die JetBrains aanbiedt en voorstelt. Dit zijn onder andere de PeopleInSpace applicatie (O'Reilly, 2021) en de SpaceX launches applicatie (Kotlin & JetBrains, 2020). Deze kunnen gebruikt worden om benchmarks op te testen en als inspiratiebron voor de native applicaties en andere KMM-applicaties.

Om de uiteindelijke de vergelijkende studie te maken tussen de native applicaties en de KMM-applicatie zal er gekeken worden naar verschillende factoren. Deze factoren zijn

- Aantal lijnen code
- Kostprijs
- Ontwikkeltijd
- Compileersnelheid
- Voetafdruk
- Uitbreiding van de applicatie

Voor dit onderzoek zal volgende hardware en software gebruikt worden:

Hardware:

---

¹¹apple.com/benl/swift/

¹²developer.apple.com/documentation/uikit

¹³kotlinlang.org/

¹⁴developer.android.com/jetpack/androidx

¹⁵developer.apple.com/xcode/swiftui/

¹⁶developer.android.com/jetpack/compose

- MacBook Pro 16 inch uit 2019¹⁷
- iPhone 11 Pro Max uit 2019¹⁸
- Huawei P9 lite uit 2016¹⁹

Deze laatste twee toestellen zijn echter minder van belang en komen enkel ter sprake indien er testen gebeuren op fysieke toestellen. Voor het grotere deel van de testen worden uitgevoerd op emulators die ingebouwd zijn in de gekozen ontwikkelingssoftware.

Software:

- Xcode²⁰ versie 12.3 of recenter
- Android studio²¹ versie 4.1.1 of recenter

Voor de KMM-applicaties zal er echter nog de Kotlin Multiplatform Mobile plugin²² geïnstalleerd moeten worden.

Deze software zal gebruikt worden op de MacBook Pro die hierboven reeds werd beschreven. Voor dit onderzoek geldt de beperking dat er enkel gebruik gemaakt kan worden van toestellen die macOS gebruiken als besturingssysteem, aangezien dit een vereiste is voor de ontwikkeling van iOS-applicaties.

KMM is een zeer recente technologie die volop in ontwikkeling is. Daardoor wordt verwacht dat de resultaten voor deze studie nog niet het volle potentieel zullen aantonen. Dit wil echter niet zeggen dat de technologie geen meerwaarde kan bieden voor bedrijven die zich momenteel bezighouden met native applicatieontwikkeling voor zowel Android als iOS. Enkele componenten van de SDK staan momenteel nog niet op punt, dit zal waarschijnlijk nog verbeteren naar de toekomst toe. Het onderzoek kan, gezien de prematuriteit van KMM, een tijdelijke referentie bieden omtrent KMM en de mogelijkheid dit als een sneller en efficiënter alternatief te gebruiken voor native applicaties. Dit is vooral interessant voor bedrijven die zich momenteel vooral toespitsen op native ontwikkeling en eventueel naar de toekomst toe de overstap willen maken naar KMM.

1.5 Opzet van deze bachelorproef

Het vervolg van de bachelorproef wordt als volgt opgebouwd:

In Hoofdstuk 2 wordt een overzicht gegeven van de stand van zaken binnen het onderzoeksdomein, op basis van een literatuurstudie.

In Hoofdstuk 3 wordt de methodologie toegelicht en worden de gebruikte onderzoekstech-

¹⁷support.apple.com/kb/SP809?viewlocale=nl_NL&locale=en_US

¹⁸support.apple.com/kb/SP806?viewlocale=nl_NL&locale=en_US

¹⁹consumer.huawei.com/be/support/phones/p9-lite/

²⁰developer.apple.com/xcode/

²¹developer.android.com/studio

²²kotlinlang.org/docs/mobile/kmm-plugin-releases.html

nieken besproken om een antwoord te kunnen formuleren op de onderzoeksvragen.

In Hoofdstuk 4, tenslotte, wordt de conclusie gegeven en een antwoord geformuleerd op de onderzoeksvragen. Daarbij wordt ook een aanzet gegeven voor toekomstig onderzoek binnen dit domein.

2. Stand van zaken

Binnen de stand van zaken zal er verder ingegaan worden op de theoretische kant van deze bachelorproef. Hierbij komen volgende thema's aanbod: Kotlin¹, de mogelijke ontwikkelingsvormen voor mobiele applicaties, Kotlin Multiplatform² en Kotlin Multiplatform Mobile³, de vergelijking met andere alternatieven en de gekozen testcriteria voor deze bachelorproef. De stand van zaken bouwt verder op de informatie uit de inleiding en wordt versterkt aan de hand van de literatuurstudie.

2.1 Kotlin

In het eerste deel van deze stand van zaken zal Kotlin besproken worden. Kotlin vormt de basis van Kotlin Multiplatform. Eerst zal kort de geschiedenis rond Kotlin bespreken om vervolgens over te gaan naar de technische kant van de programmeertaal.

Kotlin werd uitgebracht door JetBrains⁴ in juli 2011 en is binnen de informaticawereld een vrij recente programmeertaal.(Jemerov, 2011) JetBrains is een software ontwikkelingsbedrijf dat afkomstig uit Tsjechië en gekend voor applicaties zoals IntelliJ IDEA⁵, PyCharm⁶, WebStorm⁷... Het bedrijf heeft ondertussen al meer dan 30 producten en meer dan tien miljoen gebruikers.(JetBrains, 2021) In juli 2011 was Kotlin echter al meer dan

---

¹ kotlinlang.org

² kotlinlang.org/docs/mpp-intro.html

³ kotlinlang.org/lp/mobile

⁴ jetbrains.com

⁵ jetbrains.com/idea

⁶ jetbrains.com/pycharm

⁷ jetbrains.com/webstorm

een jaar in ontwikkeling en evolueert tot de dag van vandaag nog steeds. JetBrains heeft dan ook beslist om van Kotlin een open-source project te maken. Dit zorgt ervoor dat iedereen de broncode kan bekijken en eventueel bewerken. Hierdoor hebben ze een zeer grote en actieve community gecreëerd rond Kotlin. In 2017 werd Kotlin door Google⁸ als de hoofdtal gekozen voor de ontwikkeling van Android⁹ applicaties.(Shafirov, 2017) Dit alles heeft ertoe geleid dat Kotlin de snelst groeiende programmeertaal was op Github¹⁰ in 2018, zoals te zien was in GitHub's The State of the Octoverse 2018.(GitHub, 2018)

Na de korte geschiedenis rond Kotlin wordt er nu overgegaan naar de technische zijde van Kotlin. Kotlin is een programmeertaal met een aantal typerende factoren zoals het feit dat het een algemene programmeertaal is. Daarnaast is Kotlin een statische programmeertaal met type-interferentie. Ook is deze programmeertaal gecreëerd met cross-platform in het achterhoofd.(Oliveira e.a., 2020)

1. Algemene programmeertaal
  - Hiermee wordt bedoeld dat Kotlin een programmeertaal is die ontwikkeld is voor allerlei verschillende soorten software en dat de programmeertaal gebruikt kan worden binnen verschillende situaties.(Skeen & Greenhalgh, 2018)
2. Statische programmeertaal.
  - Dit gegeven wijst op het feit dat de programmeertaal de types van de objecten zal controleren tijdens het compileren van de code en niet tijdens het uitvoeren. Andere voorbeelden van statische talen met type-interferentie zijn Java¹¹ en C¹². Talen die geen statische typering gebruiken zijn dynamische typerende talen zoals Perl¹³, PHP¹⁴...
3. Type-interferentie
  - Dit zorgt ervoor dat Kotlin zelf onderscheid kan maken tussen de datatypes van bepaalde expressies.(Meijer & Drayton, 2004)
4. Cross-platform
  - hiermee wordt bedoeld dat de software kan bestaan en werken op verschillende versies. Deze versies kunnen ook draaien op verschillende platformen en zijn dus niet noodzakelijk gebonden aan één specifiek platform zoals bijvoorbeeld Android.(Bishop & Horspool, 2006)

2.2 Platformen en hun ontwikkelingsvormen

Nadat de basis rond Kotlin is besproken, zullen de mogelijkheden binnen het ontwikkelen van mobiele applicaties besproken worden. Allereerst wat gezien wordt als een platform en daarna wat de ontwikkelingsmogelijkheden zijn voor dat specifieke platform of voor

---

⁸about.google/intl/nl/

⁹android.com

¹⁰github.com

¹¹java.com/nl

¹²en.cppreference.com/w/c

¹³perl.org

¹⁴php.net

meerdere platformen tegelijk.

2.2.1 Platform

Eerst zal er bekeken worden wat de term platform inhoudt, daarvoor wordt gebruikt gemaakt van een artikel van Bishop en Horspool (2006). Belangrijk te vermelden is dat de term platform nog niet strikt gedefinieerd is, er kunnen echter wel enkele zaken gelinkt worden aan de term. Een platform zal meestal een bepaalde programmeertaal, bepaald besturingssysteem of bepaalde hardware beschrijven. Hierbij is belangrijk te vermelden dat het niet enkel over een van deze zaken kan gaan maar ook over een combinatie van meerdere factoren. Een voorbeeld hiervan is een platform dat beschreven wordt door een bepaald besturingssysteem in combinatie met specifieke hardware. Enkele voorbeelden van platformen in de praktijk:

- **Programmeertaal als platform:**
Hierbij zal een specifieke programmeertaal en eventueel bijhorende libraries dienen als het platform waarvoor er bepaalde software voor gemaakt wordt. Enkele voorbeelden hiervan zijn Java SE 16¹⁵, AdoptOpenJDK 11¹⁶... Hiervan zijn nog vele voorbeelden op te sommen, ook de voorgaande versies van deze software worden als andere platformen gezien.
- **Besturingssysteem als platform:**
Hierbij zal een bepaald besturingssysteem gebruikt worden als platform. Hierbij kunnen al 3 grote platformen worden opgehaald namelijk Windows¹⁷, macOS¹⁸ en Linux¹⁹. Deze zijn echter te globaal en zullen hierbij bijvoorbeeld Windows 10²⁰, macOS Big Sur²¹ en Ubuntu 20.04²² gekozen worden als een platform voor ontwikkeling. Afhankelijk van de gekozen versie van het besturingssysteem als platform zal de ontwikkelde software bepaalde apparaten al dan niet ondersteunen.
- **Hardware als platform:**
Hierbij zal een specifiek deel van de hardware binnenin bepaalde apparaten fungeren als platform. Dit kan echter zeer ruim bekeken worden. Een bepaalde processor of CPU (central processing unit), een grafische processor of GPU (graphics processing unit)... dit zijn allemaal voorbeelden van hardware die gekozen kunnen worden als platform. Enkele praktijkvoorbeelden zijn onder andere een bepaalde CPU van Intel²³ of AMD²⁴ zoals de Intel Core i9 11900K²⁵ of de AMD Ryzen Threadripper

¹⁵oracle.com/java/technologies/javase-downloads.html

¹⁶adoptopenjdk.net/index.html

¹⁷microsoft.com/nl-be/windows

¹⁸apple.com/benl/macOS

¹⁹linux.org

²⁰microsoft.com/en-us/windows/windows-10-specifications

²¹apple.com/benl/macOS/big-sur

²²ubuntu.com

²³intel.com

²⁴amd.com

²⁵intel.com/content/www/us/en/products/sku/212325/intel-core-i911900k-processor-16m-cache-up-to-

3970X²⁶.

- Combinatie van programmeertaal en/of besturingssysteem en/of hardware:
Een laatste mogelijkheid om een platform te beschrijven is door een combinatie van bovenstaande punten te gebruiken. Zo kan er specifiek op bepaalde platformen gericht worden, dit kan voor bepaalde situaties zeer handig zijn. Een voorbeeld hiervan is een computer die uitgerust met een macOS Big Sur besturingssysteem en een Intel processor. Indien bepaalde niche software enkel door zo een type toestel gebruikt zal worden kan het handig zijn om het platform zo gedetailleerd te beschrijven.

2.2.2 Ontwikkelingsvormen

Nu duidelijk is wat de term platform allemaal kan omvatten en wat hierbij de mogelijke scenario's zijn, kan er gekeken worden naar verschillende vormen van ontwikkeling en hun relatie met bepaalde platformen. De ontwikkelingsvormen die besproken zullen worden zijn native en cross-platform applicatieontwikkeling. Andere vormen van applicatieontwikkeling worden niet besproken omdat deze geen meerwaarde bieden binnen deze bachelorproef.

Native ontwikkeling

De eerste ontwikkelingsvorm die zal bekeken worden is native applicatieontwikkeling. Deze vorm van ontwikkeling spitst zich toe op een specifiek platform. Deze vorm van ontwikkelen biedt aan de applicatie volledige toegang tot de platform specifieke zaken zoals hardware van het platform of specifieke features die het platform aanbiedt. (Rahul Raj & Seshu Babu Tolety, 2012) Deze applicaties zullen dus ook maar op één platform werken. De ontwikkeling van native applicaties gebeurt via bepaalde Software Development Kits, ontwikkelingstalen en software die wordt aangeboden door het platform waarvoor men wil ontwikkelen. (Lim, 2015) Enkele voorbeelden van dit soort ontwikkelingstalen zijn Swift²⁷. Deze taal zal gebruikt worden voor de platformen van Apple. Echter moet hierin wel nog onderscheid gemaakt worden tussen ontwikkeling voor iPhone²⁸, iPad²⁹... En andere native taal is Kotlin deze taal zal vooral gebruikt worden voor native Android. De software die door de platformen wordt aangeboden is meestal zeer specifiek voor die platformen en ontwikkelingstalen gemaakt, enkele voorbeelden hiervan zijn Xcode³⁰, Android Studio³¹... Het grote nadeel aan een native applicatie is dus het feit dat elke applicatie moet ontwikkeld worden per platform, wat dus meer tijd zal kosten.

5-30-ghz/specifications.html

²⁶amd.com/en/products/cpu/amd-ryzen-threadripper-3970x

²⁷developer.apple.com/swift

²⁸apple.com/benl/iphone

²⁹apple.com/benl/ipad

³⁰developer.apple.com/xcode

³¹developer.android.com/studio

Cross-platform ontwikkeling

Als tweede vorm van applicatieontwikkeling zal er gekeken worden naar cross-platform applicatieontwikkeling. Deze ontwikkelingsvorm wordt echter door veel software toolkits en omgevingen aangeboden. Voor deze bespreking zal cross-platform in het algemeen bekijken en in een verder stadium zal er toegespitst worden op Kotlin Multiplatform Mobile.

Cross-platform ontwikkeling is echter een zeer ruim gegeven en kan opgesplitst worden in een aantal categorieën. Uit de studie van Xanthopoulos en Xinogalos (2013) komen volgende categorieën:

- Web applicaties

Web applicaties zijn applicaties die gebruikers kunnen gebruiken binnen de web-browser en maken gebruik van HTML³² en JavaScript³³. Een groot voordeel aan dit soort applicaties is dat deze geen installatie vereisen wat het makkelijker maakt voor de eindgebruiker. Daar hangt wel een nadeel aan vast, aangezien de applicaties niet geïnstalleerd worden op het toestel kunnen ze geen gebruik maken van de hardware van het platform. Een ander belangrijk gegeven is dat deze applicaties vereisen dat de eindgebruiker een internetverbinding heeft. Recente technologieën proberen aan de hand van APIs de ontwikkelaar toch de mogelijkheid te geven om bepaalde platform specifieke hardware of software te gebruiken. Door deze oplossing wordt deze variant al veel interessanter voor potentiële gebruikers en ontwikkelaars. Indien een web applicatie voldoet aan volgende tien voorwaarden (Osmani, 2015) dan kunnen we spreken van een progressive web applicatie (PWA). Deze tien voorwaarden zijn:

1. Progressief
  - De PWA werkt voor elke gebruiker onafhankelijk van de keuze van browser.
2. Responsief
  - De PWA is beschikbaar voor verschillende formaten zoals desktop of mobiel.
3. Netwerk onafhankelijk
  - De PWA is voorzien van service workers en kan werken zonder internet.
4. App-like
  - De PWA voelt aan als een native applicatie
5. Recent
  - Alle processen van de PWA zijn up-to-date
6. Veilig
  - De PWA is voldoende beveiligd zodat alle data veilig en betrouwbaar is.
7. Ontdekbaar
  - De PWA is vindbaar aan de hand van verschillende zoekmachines
8. Makkelijk opnieuw inschakelbaar
  - De PWA maakt gebruik van meldingen op het toestel zodat de gebruiker snel terug kan gebruiken.

---

³²html.spec.whatwg.org

³³developer.mozilla.org/en-US/docs/Web/JavaScript

- 9. Installeerbaar
  - De PWA is installeerbaar en terug te vinden op het beginscherm van het toestel van de gebruiker.
- 10. Linkbaar
  - De PWA is eenvoudig te delen aan de hand van een URL
- Hybride applicaties

Deze applicaties zijn een combinatie van native applicaties en web applicaties. Voor deze applicaties wordt er meestal gebruik gemaakt van een HTML5³⁴ web applicatie in combinatie met JavaScript. Deze applicatie zal dan in een native webcontainer container getoond worden. Binnen deze container zal de web applicatie gewoon werken zoals binnen een browser. Doordat deze vorm van applicaties geïnstalleerd worden op het platform is het wel mogelijk om bepaalde platform specifieke hardware of software aan te spreken en te gebruiken.
- Geïnterpreteerde applicaties

Dit soort applicaties maakt gebruik van een platform onafhankelijke bedrijfslogica met daar bovenop een native user interface. Deze aanpak is efficiënt op het vlak van de user interface maar kan nadelig zijn op vlak van de bedrijfslogica. Hierbij kan het probleem ontstaan dat de applicatie te afhankelijk wordt van de gekozen technologie van de bedrijfslogica. Een voorbeeld van een probleem dat dit kan creëren is dat bepaalde nieuwe features die beschikbaar komen voor een platform niet kunnen geïmplementeerd worden, dit omdat de technologie van de bedrijfslogica dit niet ondersteunt.
- Gegeneerde applicaties

Gegeneerde applicaties zijn cross-platform applicaties die per platform een native applicatie creëren die dan op het toestel native kan verwerkt worden. Deze applicaties zijn zeer performant aangezien deze in de native programmeertaal voor het platform gegeneerd zijn. Deze versies zullen dus het dichtste aanleunen tegen de effectieve native applicaties. Deze applicaties zijn echter niet perfect aangezien het proces dat de native code genereert niet altijd zonder problemen verloopt. Alsook is het niet altijd mogelijk om alle code te delen voor alle platformen.

Uit het onderzoek van Xanthopoulos en Xinogalos (2013) kan volgende tabel gehaald worden, zie tabel 2.1, die bovenstaande informatie kort samenvat. De tabel omvat volgende factoren:

- Heeft de applicatie een marktplaats-implementatie of kan deze enkel via de browser worden gebruikt/gedownload?
- Is de technologie die gebruikt wordt een veelgebruikte technologie?
- Is de platform specifieke hardware en software bereikbaar voor de applicatie?
- Hoe zal de user interface eruitzien voor de gebruiker?
- Hoe zal de prestatie van de applicatie zijn?

³⁴developer.mozilla.org/nl/docs/Web/Guide/HTML/HTML5

Tabel 2.1: Vergelijking en samenvatting van de verschillende cross-platform categorieën

Factor	Web applicatie	Hybride applicatie
Marktplaats-implementatie	Nee	Ja, maar niet altijd
Veel gebruikte technologie	Ja	Ja
Platform hardware en software toegang	Beperkt	Beperkt
User interface	Simulatie	Simulatie
Performantie	Laag	Gemiddeld
Factor	Geïnterpreteerde applicatie	Gegenereerde applicatie
Marktplaats-implementatie	Ja	Ja
Veel gebruikte technologie	Ja	Nee
Platform hardware en software toegang	Beperkt	Volledige toegang
User interface	Native	Native
Performantie	Gemiddeld	Hoog

Na dit overzicht van de verschillende versies van cross-platform applicaties kan de term cross-platform algemeen omschreven worden. Cross-platform applicaties zijn applicaties die zich richten op verschillende platformen tegelijk. Dezelfde applicatie of varianten van die applicatie werken op alle vooraf gekozen platformen tegelijk.

Voor het onderzoek zal er gekeken worden naar de SWOT-analyse voor cross-platform applicaties. Deze analyse schetst een beeld over de sterktes (Strengths) en zwaktes (Weaknesses) en over de kansen (Opportunities) en bedreigingen (Threats). Binnen deze analyse zijn de sterktes en zwaktes de interne factoren en kansen en bedreigingen de externe factoren. (Leigh, 2010) De SWOT-analyse is een veel gebruikte sterkte-zwakteanalyse en is daardoor ideaal om dit onderzoek te ondersteunen.

In het onderzoek van Nivanaho (2019) kan er een SWOT-analyse gevonden worden voor cross-platform applicaties. Uit deze SWOT-analyse kunnen de factoren die specifiek voor React Native³⁵ eruit worden. Dan wordt volgende SWOT-analyse voor cross-platform applicaties in het algemeen bekomen. Dit geeft een beeld over de positie van cross-platform applicaties binnen het huidige landschap van applicatieontwikkeling.

Een overzicht van de SWOT-analyse voor cross-platform applicaties:

- Sterktes of Strengths
  - Sneller te ontwikkelen
  - Kostenbesparend
  - De applicatie ondersteunt meerdere platformen tegelijkertijd
- Zwaktes of Weaknesses
  - Nog steeds nood aan native code per platform
  - Upgrades kunnen omslachtiger zijn
- Kansen of Opportunities
  - Snelle ontwikkeling voor meerdere platformen tegelijkertijd

³⁵reactnative.dev

- Native applicaties kunnen relatief vlot omgevormd worden naar cross-platform applicaties
- Bedreigingen of Threats
  - Updates aan het gekozen cross-platform systeem kunnen de reeds geschreven applicaties onbruikbaar maken

Na het overzicht van de SWOT-analyse zal elk element nog even besproken worden.

- Sterktes of Strengths:

De eerste factor die hier werd aangehaald was dat cross-platform applicaties sneller te ontwikkelen zijn. Zoals eerder vermeld wordt bij de ontwikkeling van deze soort applicaties direct ontwikkeld voor verschillende platformen tegelijk. Hierdoor zal het ontwikkelproces veel sneller zijn. Vanuit dit punt kan er direct doorgedaan worden naar het volgende punt. Deze applicaties zijn dus sneller te ontwikkelen en daardoor zal de ontwikkelingskosten ook lager liggen. Hierbij wordt vooral gedacht aan projecten die een prijsberekening doen op basis van het aantal gepresteerde uren van de ontwikkelaars. De laatste sterkte van dit soort applicaties is dat deze direct verschillende platformen zullen ondersteunen. Dit is een logisch gevolg aangezien deze van de eerste fase al ontwikkeld zijn voor deze verschillende platformen. Dit voordeel is vooral interessant wanneer bepaalde software direct een groot doelpubliek moet aanspreken dat men niet kan dekken met één platform.

- Zwaktes of Weaknesses:

Binnen de huidige markt van de cross-platform software toolkits of omgevingen zullen deze allemaal nog steeds nood hebben aan bepaalde stukken van native code. Aangezien dit nog nodig is zullen de ontwikkelaars van de applicaties nog steeds kennis moeten hebben van de native talen voor de platformen in kwestie. Gezien niet alle delen van de code gedeeld zijn over alle platformen kan het updaten van de code minder vlot verlopen. Hierbij is vooral het risico dat bepaalde zaken voor bepaalde platformen vergeten worden of verkeerd geïmplementeerd worden. Anderzijds kan dit, indien goed uitgevoerd, wel een sterkte zijn omdat alle platformen waarvoor de software ontwikkeld is de update gelijktijdig zullen krijgen.

- Kansen of Opportunities:

Bepaalde kansen die cross-platform applicaties hebben is dat door recente technologieën de applicaties nog sneller ontwikkeld kunnen worden voor verschillende platformen tegelijk. Hierdoor zullen deze applicaties steeds interessanter worden voor potentiële gebruikers. Een andere punt is het feit dat de meeste technologieën het zeer makkelijk maken voor de ontwikkelaars om de applicaties om te vormen naar een cross-platform applicatie. Hierdoor kunnen geïnteresseerde gebruikers met een reeds bestaande native applicatie toch de overstap maken. Native ontwikkelen is dus niet iets dat vastligt of wat de ontwikkelaar strikt moet blijven volgens eens dat gekozen is. Cross-platform is bijgevolg dus voor bijna alle applicaties een optie.

- Bedreigingen of Threats: Een van de grote bedreigingen voor cross-platform applicaties is de afhankelijkheid van de gekozen software toolkit of omgeving. Indien

door updates binnen deze toolkits of omgevingen bepaalde code niet meer zou werken, zullen alle platformen daar de problemen ondervinden. Dit is een gegeven dat binnen native applicaties geen probleem aangezien elke applicatie voor elk platform een eigen afzonderlijk geheel vormt los van de andere platformen en hun applicaties.

Hierbij moet nogmaals vermeld worden dat deze factoren gelden voor cross-platform applicaties in het algemeen. Hierdoor zijn sommige factoren mogelijk niet toepasbaar op bepaalde software toolkits of omgevingen.

2.3 Kotlin Multiplatform

Kotlin Multiplatform (KM) is een cross-platform software development kit (SDK) dat verwerkt zit in Kotlin en kan geplaatst worden onder de gegenereerde applicaties. Dit wil zeggen dat Kotlin compiler de geschreven code zal kunnen omzetten naar native code voor de gekozen platformen.(Evert, 2019) Deze SDK werd voor het eerst verwerkt in Kotlin 1.2 in november 2017 als experimentele functie.(Jemerov, 2017) Naast KM werd ook een SDK uitgebracht specifiek gericht op de mobiele toestellen namelijk Kotlin Multiplatform Mobile (KMM).

Deze SDK's zullen het concept van cross-platform anders aanpakken dan andere alternatieven binnen het huidige landschap van cross-platform ontwikkeling. Hierbij zit het verschil vooral in welke code van de applicatie gedeeld wordt tussen de verschillende platformen. In de Kotlin documentatie staat beschreven hoe bepaalde delen van de code correct kunnen gedeeld worden tussen verschillende platformen. KM zal anders dan andere alternatieven de business logica delen tussen de verschillende platformen.(Kotlin & JetBrains, 2021a) Hierbij wordt ook vermeld dat men enkel de business logica moet delen die gebruikt kan worden op alle platformen. De andere alternatieven worden besproken binnen 2.4 Kotlin Multiplatform versus alternatieven.

Ondertussen heeft de ontwikkeling van KMM niet stil gestaan en is in augustus 2020 de alpha versie van deze SDK uitgebracht voor het grote publiek.(Petrova, 2020) In november 2020 werd de 0.2.0 versie uitgebracht, deze is verwerkt in Kotlin 1.4.20.(JetBrains, 2020) Enkele delen van deze SDK en bijhorende componenten zijn nog steeds in de experimentele fase van ontwikkeling, maar JetBrains geeft aan dat het nu al een ideaal moment is om deze software te testen.(Petrova, 2020) De community achter KMM en het open source verhaal spelen hier een grote rol en zullen ook zorgen voor een snellere ontwikkeling van deze software. Bedrijven kunnen dus momenteel al experimenteel aan de slag met deze nieuwe software en voorbeelden van enkele bedrijven die de stap al hebben gezet naar KMM zijn onder andere Netflix³⁶, VMware³⁷ en Autodesk³⁸.(Kotlin, 2020) Momenteel kan Kotlin Multiplatform voor volgende platformen code generen: Android

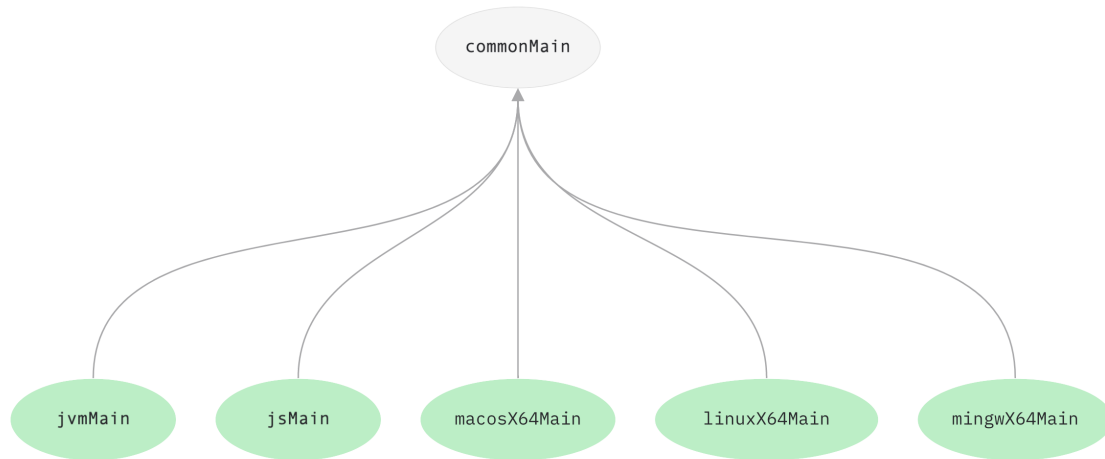
---

³⁶netflix.com

³⁷vmware.com

³⁸autodesk.com

NDK³⁹, iOS⁴⁰, Linux⁴¹, macOS, Windows en WebAssembly⁴² en daarboven op kan het ook omzetten naar native JavaScript.(Kotlin & JetBrains, 2021b) Dit wordt grafisch voorgesteld in figuur 2.1.

Figuur 2.1: Grafische voorstelling Kotlin Multiplatform en de verschillende platformen (Kotlin & JetBrains, 2021b)

Na de algemene uitleg rond KM en KMM kan er nu in meer detail gekeken worden naar KMM. Om deze uitleg te ondersteunen zal verwezen worden naar figuur 2.2. Deze figuur geeft een goed algemeen beeld van de structuur van KMM. De shared code in de figuur verwijst hier naar Common Kotlin of CommonMain, dit is het gedeelte binnenin KM dat de gedeelde logica zal bevatten, dit was ook al zichtbaar op figuur 2.1. Daarnaast zal er nog per platform een aparte main zijn die de code zal implementeren. Hier in de figuur zal het project ook nog een iosMain en een kotlinMain, deze kunnen later ook nog uitgebreid worden met bijvoorbeeld een macosX64Main van KM. De situatie geïllustreerd in de figuur is een applicatie waar Kotlin Multiplatform Mobile gebruikt wordt. Deze zal zich speciaal richten op applicaties voor iOS en Android. Voor de communicatie tussen het common deel en de platform specifieke delen zal Kotlin gebruik maken van het expected/actual systeem. Hierbij worden binnenin de CommonMain elementen gedeclareerd met expect en de platform specifieke delen zullen dezelfde elementen declareren met actual. Deze structuur kan gebruikt worden voor functies, klassen, interfaces, enumeraties, properties en annotaties.

In figuur 2.3 kan bekeken worden hoe KMM geïmplementeerd zal worden binnen een project dat geschreven is voor de platformen iOS en Android. Bij de figuur kan ook volgende code teruggevonden worden in de documentatie van KMM.(Kotlin & JetBrains, 2021b)

- Code die in het common deel staat van KMM:

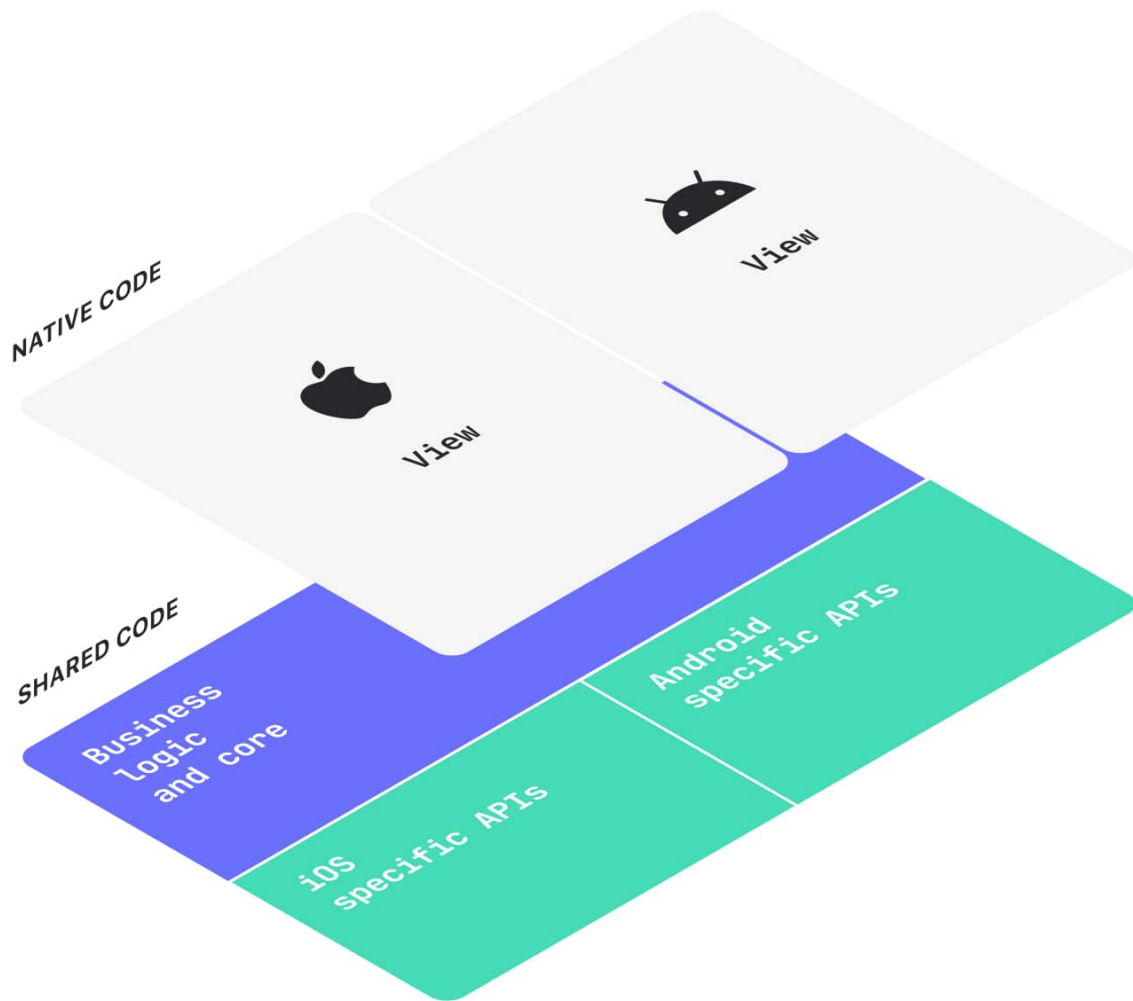
³⁹developer.android.com/ndk

⁴⁰apple.com/benl/ios/ios-14

⁴¹linux.org

⁴²webassembly.org

Figuur 2.2: Grafische voorstelling Kotlin Multiplatform Mobile (Kotlin & JetBrains, g.d.)

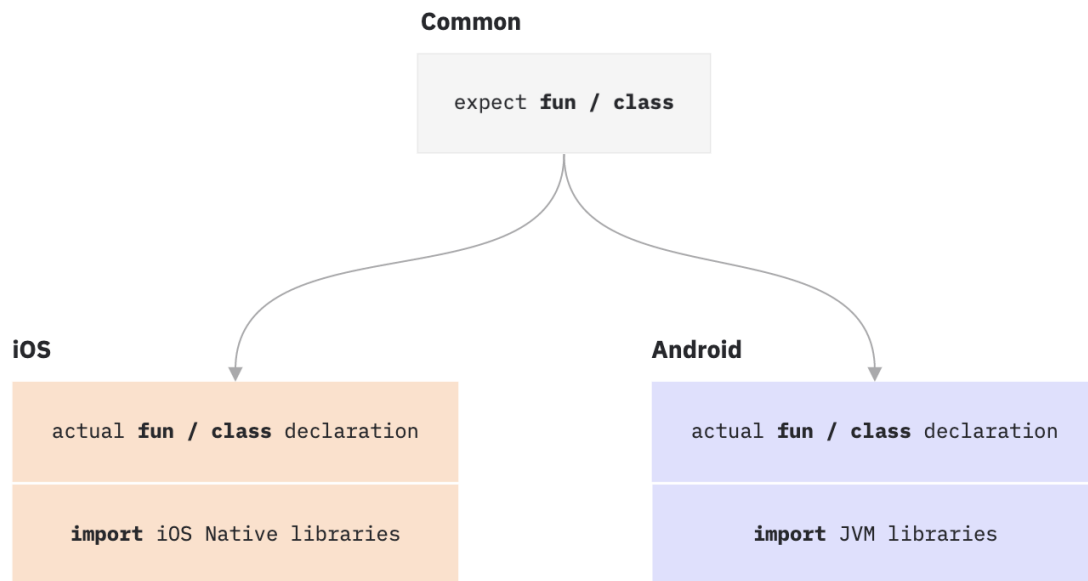
```
//Common  
expect fun randomUUID(): String
```

- Code die in het Android deel zal staan van de applicatie

```
//Android  
import java.util.*  
actual fun randomUUID() = UUID.randomUUID().toString()
```

- Code die in het iOS deel zal staan van de applicatie

```
//iOS  
import platform.Foundation.NSUUID  
actual fun randomUUID(): String = NSUUID().UUIDString()
```


Figuur 2.3: Grafische voorstelling van de code binnen KMM met iOS en Android als voorbeeld (Kotlin & JetBrains, 2021b)

2.4 Kotlin Multiplatform versus alternatieven

Nu duidelijk is wat Kotlin Multiplatform (KM) en Kotlin Multiplatform Mobile (KMM) omvat kan er bekeken welke andere alternatieven er zijn binnen het huidige landschap van cross-platform ontwikkeling. Een van de alternatieven die besproken zal worden is Flutter⁴³.

Flutter is een user interface toolkit ontwikkeld door Google en zit momenteel aan versie 1.22 sinds oktober 2020.(Sells, 2020) De toolkit richt zich op mobile, web en desktop applicaties en zal de code native compileren. Zoals reeds beschreven is Flutter een user interface toolkit en zal dus de user interface delen over de verschillende platformen. Hier-voor zal Flutter widgets gebruiken die geïnspireerd zijn door React.(Flutter, g.d.) Dit impliceert dus dat hierbij de business logica zal moeten verwerkt worden per platform.

De ontwikkelaar van de cross-platform applicaties kan dus verschillende kanten uitgaan voor de ontwikkeling van de applicatie. Een eerste mogelijk is de reeds besproken technologie van KM en KMM hierbij zal de business logica gedeeld worden tussen de verschillende platformen. Het grootste voordeel aan deze manier van werken is dat de gebruiker een native ervaring zal hebben bij het gebruik van de applicatie. Daartegenover staat wel dat de user interface niet voor alle platformen hetzelfde is. Een andere mogelijke manier is het delen van de user interface, een besproken voorbeeld hiervan is Flutter. Deze manier zal als voordeel hebben dat alle applicaties op de verschillende platformen dezelfde look en feel zullen hebben, een nadeel is echter dat de business logica per platform verwerkt zal moeten worden.

⁴³flutter.dev

2.5 Testcriteria

Om een goede vergelijkende studie te maken is het belangrijk om op voorhand bepaalde testcriteria vast te leggen die gebruikt kunnen worden als maatstaf voor de geschreven applicaties. Hierbij is het belangrijk rekening te houden met het feit dat deze testcriteria van toepassing moeten zijn op zowel de native als cross-platform applicaties. Voor deze vergelijkende studie zijn volgende testcriteria gekozen en aan de hand van deze testcriteria zal gedocumenteerd worden hoe goed de cross-platform applicaties presteren ten opzichte van de native varianten. De testcriteria zijn: het aantal lijnen code, de kostprijs, de ontwikkeltijd, de compileersnelheid, de voetafdruk, de uitbreidingsmogelijkheden van de applicaties. Deze testcriteria worden hieronder kort besproken.

- Aantal lijnen code
  - Het totaal aantal lijnen code van een applicatie zal geëvalueerd worden over het gehele project. In het geval van native applicaties worden deze opgeteld bij elkaar.
- Kostprijs
  - Hierbij wordt de geschatte kostprijs om een applicatie te laten ontwikkelen door een IT-bedrijf in kaart gebracht. Dit wordt berekend aan de hand van geschatte werkuren en een gemiddelde kostprijs per uur. Daarnaast wordt nagegaan of cross-platform een effect zal hebben op het systeem van vooraf bepaalde totaalprijzen indien bedrijven daarmee werken.
- Ontwikkeltijd
  - Deze tijd beschrijft het aantal werkuren dat een ontwikkelaar nodig heeft om een specifieke applicatie te schrijven. Hierbij kan onder andere gebruik gemaakt worden van platformen zoals GitHub om deze tijd te meten of inschatten.
- Compileersnelheid
  - Dit is de snelheid waarmee de specifieke applicatie zal kunnen compileren en opstarten. Dit kan gemeten worden in de ontwikkelingssoftware voor de desbetreffende programmeertaal van de applicatie.
- Voetafdruk
  - Dit impliceert de omvang die de applicatie zal innemen op het platform waarvoor deze ontwikkeld is. Hiervoor kan de applicatie gebruikt worden die de ontwikkelingssoftware aanmaakt.
- Uitbreiding van de applicatie
  - Dit criterium kan geëvalueerd worden door vooraf bepaalde features van de applicatie weg te laten. Eens de applicatie klaar is voor productie kunnen deze features terug toegevoegd worden. Om de uitbreidbaarheid van de applicatie te staven kan gebruik gemaakt worden van voorgaande testcriteria.

3. Methodologie

3.1 Installatie

De eerste stap om dit onderzoek uit te voeren is het installeren van de correcte software. Hieronder wordt een overzicht van de delen binnen de installatie getoond:

- Hardware
- Android Studio
- Xcode
- JDK

Binnen dit deel van de methodologie zullen per deel de vereiste stappen besproken worden om de software te installeren.

3.1.1 Hardware

Voor de installatie van deze software is het belangrijk te weten dat een computer of laptop die draait op macOS¹ noodzakelijk is. Hierbij is het ook belangrijk te controleren dat de geïnstalleerde versie minstens macOS Big Sur² 11.3.1 is. Dit zal later van belang zijn gezien de testen gedraaid worden op emulators met iOS 14.3³ en hiervoor macOS 11.3.1 vereist is. De software kan echter ook geïnstalleerd worden op een computer of laptop die draait op Windows⁴ maar dan kunnen geen applicaties, noch native noch cross-platform,

---

¹apple.com/benl/macos

²apple.com/benl/macos/big-sur

³apple.com/benl/ios/ios-14

⁴microsoft.com/nl-be/windows

gemaakt worden voor iOS⁵.

Een ander belangrijk gegeven is dat nog niet alle software, voornamelijk Android Studio⁶, de laatste Apple Silicon⁷ processors niet ondersteunen. Een eventuele omweg kan gebeuren via Apple Rosetta 2⁸ maar dit lost niet alle problemen op. Indien er toch op een Apple Silicon toestel gewerkt zou willen worden, wordt er aanbevolen de websites van de desbetreffende software te controleren voor compatibiliteit.

Voor dit onderzoek zal dus ook een laptop gebruikt worden die draait op macOS. Het toestel in kwestie is een MacBook Pro 16 inch uit 2019. Meer technische informatie over dit toestel kan op volgende link teruggevonden worden:

<https://support.apple.com/kb/SP809>

Meer informatie over de recentste versies van **macOS Big Sur** kan teruggevonden worden op volgende link:

<https://support.apple.com/en-us/HT211896>

3.1.2 Android Studio

Android Studio is het eerste deel van de vereiste software, deze software wordt aangeboden door JetBrains⁹ en door Google¹⁰ als software voor de ontwikkeling van Android¹¹ applicaties. Android Studio is gebaseerd op IntelliJ IDEA¹² van JetBrains. De laatste stabiele versie van Android Studio voor macOS is 4.2. Afhankelijk van het project dat gebruikt wordt, kunnen er echter nog enkele problemen optreden met de versie van Android Jetpack¹³. Dit kan opgelost worden door de Canary build van Android studio te downloaden. De laatste versie van Android Studio Canary build¹⁴ is Artic Fox (2020.3.1) Canary 15.

De laatste versie van **Android Studio** kan hier teruggevonden worden:

<https://developer.android.com/studio>

De laatste versie van **Android Studio Canary build** kan hier teruggevonden worden:

<https://developer.android.com/studio/preview>

Oudere versies van Android Studio ondersteunen de recentste plug-ins voor Kotlin Multiplatform Mobile (KMM) niet. Hierbij is het dus belangrijk dat de versie die geïnstalleerd

---

⁵apple.com/benl/ios

⁶developer.android.com/studio

⁷developer.apple.com/documentation/apple-silicon

⁸developer.apple.com/documentation/apple-silicon/about-the-rosetta-translation-environment

⁹jetbrains.com

¹⁰about.google

¹¹android.com

¹²jetbrains.com/idea

¹³developer.android.com/jetpack

¹⁴developer.android.com/studio/preview

Figuur 3.1: De ADV Manager in Android Studio met de Pixel 4a emulator geïnstalleerd

wordt 4.2 of recenter is.

Tijdens de installatie zal Android Studio kan er best geopteerd worden om de standaard instellingen te nemen. Daarnaast zullen verschillende zaken geïnstalleerd worden namelijk:

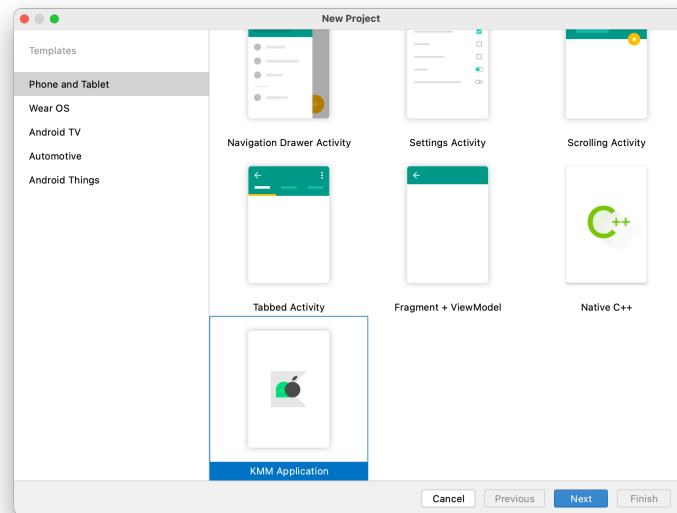
- Android Emulator
- Android SDK Build Tools 30.0.3
- Android SDK Platform 30
- Android SDK Platform-Tools
- Android SDK Tools
- Google APIs Intel x86 Atom System Image
- Intel x86 Emulator Accelerator (HAXM installer)
- SDK Patch Applier v4
- Sources for Android 30

Deze zijn allemaal van belang voor zowel de native Android ontwikkeling als de KMM cross-platform ontwikkeling. Eens de installatie voltooid is kan via de AVD manager een emulator geïnstalleerd worden. Voor deze studie zal er een Pixel 4a¹⁵ geïnstalleerd worden met Android 11¹⁶ (API Level 30). Deze emulator zal gebruikt worden voor de native Android en de KMM cross-platform applicatie te testen. Eens deze emulator correct is geïnstalleerd kan deze teruggevonden worden in de ADV Manager zoals op figuur 3.1

Zoals net vermeld is het ook nodig om de KMM plug-in te installeren voor Android Studio. De plug-in maakt het mogelijk om KMM projecten aan te maken. Hierdoor kan de business logica geschreven worden voor beide platformen, gedeeld of per platform. Een andere feature van de plug-in is dat de iOS applicatie kan gestart en gedebugd worden vanuit Android Studio. Daarnaast zullen de gebruikers door de plug-in ook de mogelijkheid krijgen om nieuwe KMM applicaties aan te maken.

¹⁵store.google.com/us/product/pixel_4a?hl=en-US

¹⁶android.com/android-11

Figuur 3.2: De opties voor een nieuw project binnen Android Studio, hierbij is een KMM applicatie ook beschikbaar

De laatste versie van de **KMM plug-in** kan hier teruggevonden worden:

<https://plugins.jetbrains.com/plugin/14936-kotlin-multiplatform-mobile>

Onderstaande figuren tonen het proces om een nieuwe KMM applicatie te maken aan de hand van de KMM plug-in.

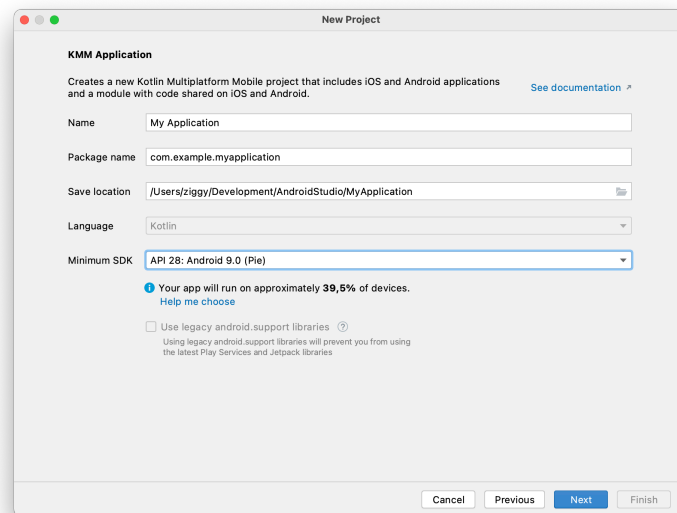
- Figuur 3.2 toont de mogelijke opties binnen Android Studio voor het aanmaken van een nieuw project, eens de plugin correct is geïnstalleerd, zal daar ook de optie 'KMM Application' beschikbaar zijn.
- Figuur 3.3 toont de standaard instellingen voor een KMM project, deze instellingen lopen gelijk met de standaard instellingen voor een standaard Android project.
- Figuur 3.4 toont de mogelijkheden om de verschillende delen van de KMM te benoemen, standaard zullen hier de waarden `androidApp`, `iosApp` en `shared` staan. Daarnaast kunnen deze delen nog een beschrijving krijgen. Als laatste is er de optie om templates voor testen toe te voegen aan de shared module.

Indien er problemen zouden zijn met de KMM plug-in kan er via de instellingen van Android Studio gecontroleerd worden of de plug-in goed geïnstalleerd is en actief staat.

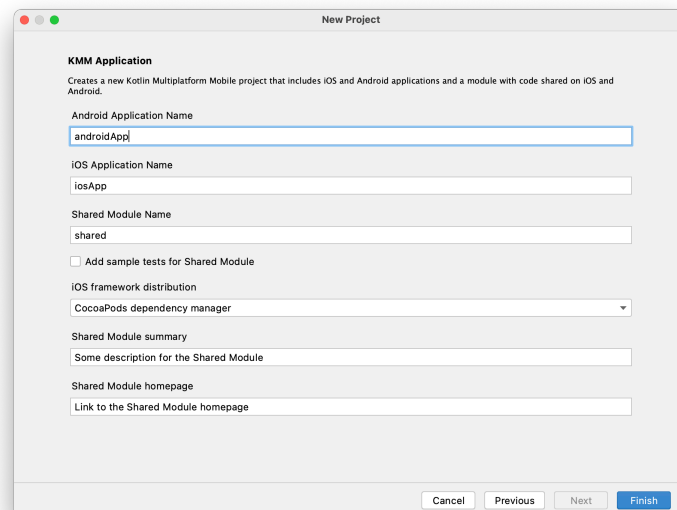
Android Studio -> Voorkeuren -> Plugins -> Kotlin Multiplatform Mobile

De plug-in zou bij de geïnstalleerde plug-ins moeten staan en moet actief staan.

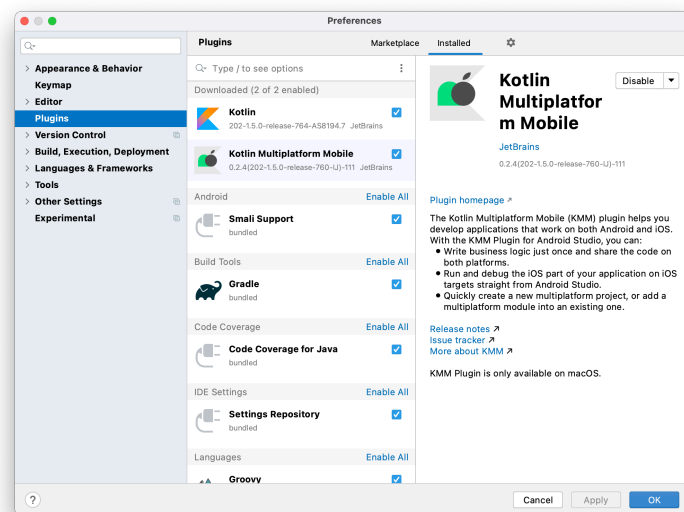

Figuur 3.3: De standaard instellingen voor een KMM project

Figuur 3.4: De instellingen van een KMM project voor de gedeelde logica en de native iOS en Android delen

Figuur 3.5: De plug-in geïnstalleerd binnen Android Studio

3.1.3 Xcode

Het tweede deel van software dat dient geïnstalleerd te worden is Xcode¹⁷, de softwareontwikkeling omgeving van Apple¹⁸ voor toestellen die draaien op iOS, iPadOS¹⁹, macOS... Deze software is uitsluitend beschikbaar voor toestellen die draaien op macOS. De laatste beschikbare versie is Xcode 12.5, deze ondersteunt het bouwen applicaties tot iOS 14.3, iPadOS 14.3²⁰, watchOS 7.4²¹...

De laatste versie van **Xcode** kan geïnstalleerd worden via de Apple Developer website of via de App Store²² op macOS:

<https://developer.apple.com/xcode/>

<https://apps.apple.com/nl/app/xcode/id497799835?mt=12>

Naast Xcode zal voor deze studie ook gebruik gemaakt worden van Xcode Command Line Tools, deze komen normaal standaard mee met de Xcode IDE. Indien de Xcode Command Line Tools niet geïnstalleerd zouden zijn kan dit via volgend terminal commando gedaan worden.

```
//Terminal.app
xcode-select --install
```

¹⁷developer.apple.com/xcode

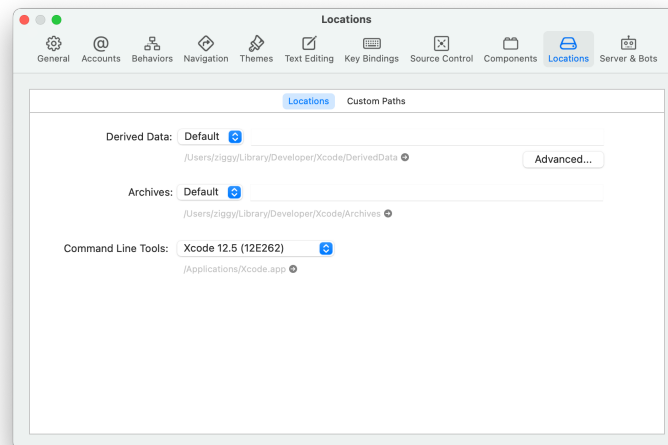
¹⁸apple.com

¹⁹apple.com/benl/ipados

²⁰apple.com/benl/ipados/ios-14

²¹apple.com/benl/watchos/watchos-7

²²apple.com/benl/app-store

Figuur 3.6: De Xcode Command Line Tools correct geconfigureerd binnen Xcode

Eens deze installatie voltooid is dient er nog binnen Xcode een aanpassing gemaakt te worden zodat de Command Line Tools actief zijn. Via Xcode -> Voorkeuren -> Locaties, moeten de Command Line Tools ingesteld worden op 'Xcode 12.5 (12E262)' deze optie zou beschikbaar moeten zijn in de selectielijst. Figuur 3.6 toont het instellingenmenu voor Locaties met de correcte waarden.

Tijdens de installatie van Xcode worden alle emulators al voorzien waardoor er hier geen extra instellingen moeten aan gebeuren. Voor deze studie zal gebruik gemaakt worden van een iPhone 12²³ emulator met iOS 14.3.

Naast de installatie van Xcode zal ook CocoaPods geïnstalleerd moeten worden om de KMM plugin correct te laten werken. CocoaPods kan geïnstalleerd worden aan de hand van onderstaand commando.

```
//Terminal.app
sudo gem install cocoapods
```

3.1.4 JDK

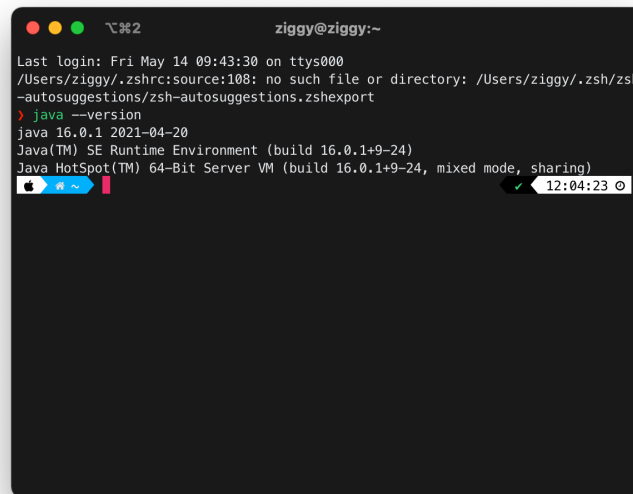
De laatste stap van het installatieproces is het installeren van een JDK of Java Development Kit. Voor deze studie zal Java SE 16²⁴ geïnstalleerd worden. Dit is de laatste beschikbare versie van Java²⁵. Alle andere versies van Java SE zijn hier terug te vinden <https://www.oracle.com/java/technologies/oracle-java-archive-downloads.html>

De laatste versie van de **Java JDK** kan geïnstalleerd worden via volgende website: <https://www.oracle.com/java/technologies/javase-jdk16-downloads.html>

²³apple.com/benl/iphone-12

²⁴[oracle.com/java/technologies/javase-downloads.html](https://www.oracle.com/java/technologies/javase-downloads.html)

²⁵[java.com](https://www.java.com)

A terminal window titled 'ziggy@ziggy:~' with a dark background. The terminal shows the output of the 'java --version' command. The output text is: 'Last login: Fri May 14 09:43:30 on ttys000', '/Users/ziggy/.zshrc:source:108: no such file or directory: /Users/ziggy/.zsh/zsh-autosuggestions/zsh-autosuggestions.zshexport', '> java --version', 'java 16.0.1 2021-04-20', 'Java(TM) SE Runtime Environment (build 16.0.1+9-24)', and 'Java HotSpot(TM) 64-Bit Server VM (build 16.0.1+9-24, mixed mode, sharing)'. The terminal has standard macOS window controls at the top and a status bar at the bottom showing the time as 12:04:23.

Figuur 3.7: De terminal bevestigt dat Java SE 16 correct is geïnstalleerd op de betreffende computer

Eens de installatie is voltooid kan de gebruiker controleren of de installatie geslaagd is door onderstaand commando uit te voeren.

```
//Terminal.app  
java --version
```

Indien de installatie geslaagd is en Java SE 16 correct is geïnstalleerd zal de gebruiker volgende output krijgen zoals in figuur 3.7

3.2 Eerste Kotlin Multiplatform Mobile applicatie

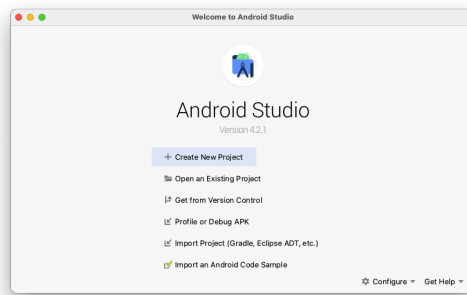
Nadat alle software is geïnstalleerd kan er overgegaan worden naar de eerste Kotlin Multiplatform Mobile applicatie (KMM). De eerste applicatie zal een kleine applicatie zijn die aan de gebruiker zal tonen welke software versie op het toestel geïnstalleerd staat.

Bij het opstarten van Android Studio geeft deze de optie om een nieuw project te starten, eens dat is aangeklikt wordt er gekozen voor de optie 'KMM Application'. Als naam wordt 'Basic KMM Application' gekozen en hierbij wordt de minimum SDK op level 28 gezet (Android 9.0²⁶)

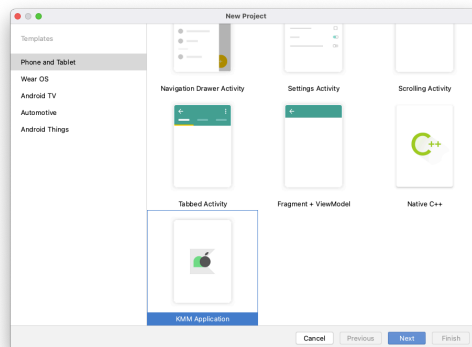
Eens het project correct is ingeladen en geïndexeerd kan gezien worden dat het project al standaard de code bevat om een gebruiker zijn software versie te tonen. Daarnaast zal

---

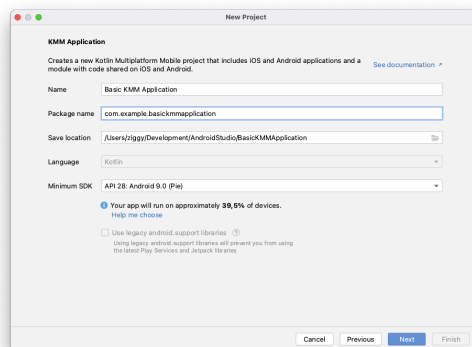
²⁶android.com/versions/pie-9-0

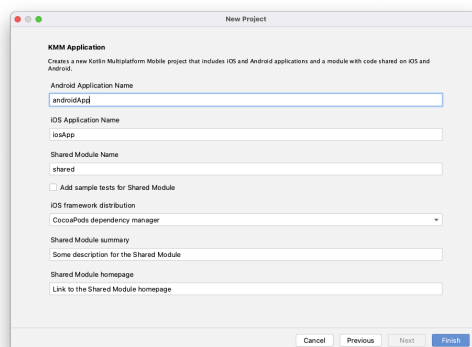
3.8.1: Startscherm Android Studio

3.8.2: Nieuw project met de KMM application optie

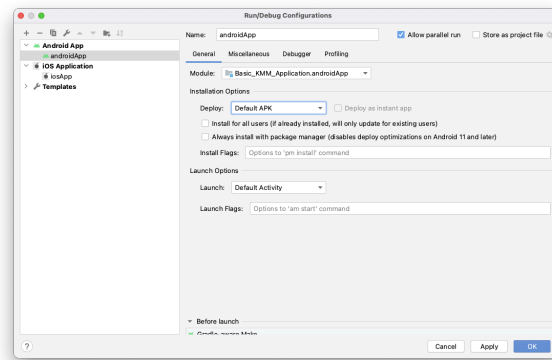

3.8.3: Standaard instellingen Android Project

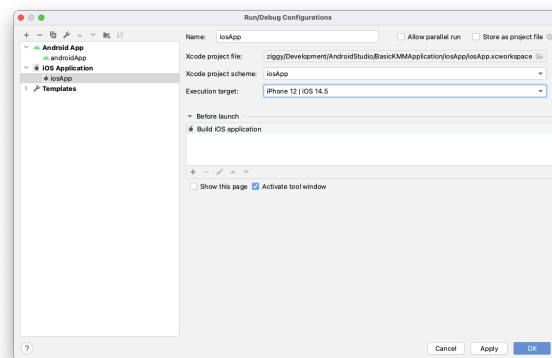

3.8.4: Specifieke KMM project instellingen

Figuur 3.8: Proces voor het opzetten van een KMM project

3.9.1: Instellingen Android emulator

3.9.2: Instellingen iOS emulator

Figuur 3.9: Android en iOS emulators binnen Android Studio

de KMM plugin binnen Android Studio de juiste omgevingen aanmaken om de code te draaien/testen binnen de juiste emulators.

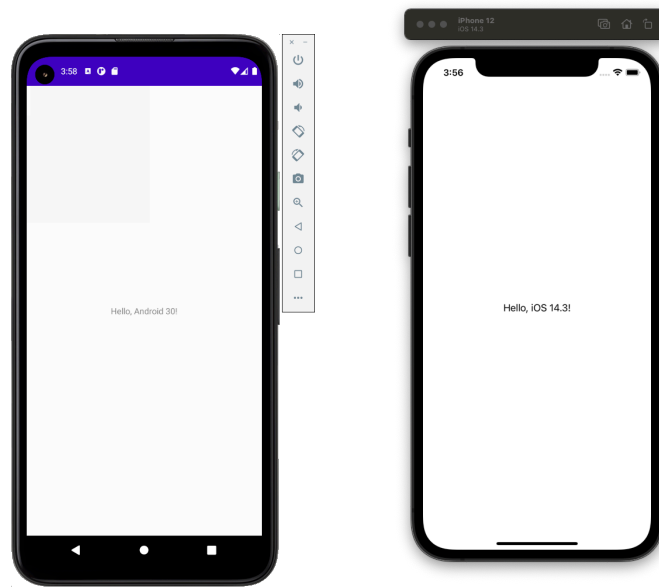
Eens de emulators ingesteld zijn kan het project voor iOS en Android worden opgestart. Na 8 s 8374 ms was de Android applicatie voor de eerste keer opgestart en na 6 s 202 ms was de iOS applicatie opgestart. Hieronder een beeld van beide applicaties in actie.

Binnen het project kan de expect/actual structuur duidelijk teruggevonden worden. Binnen de shared-map bevindt zich de commonMain-map. Hierin zitten volgende twee bestanden.

```
//Greeting.kt

class Greeting {
    fun greeting(): String {
        return "Hello, ${Platform().platform}!"
    }
}

//Platform.kt
```


3.10.1: Android applicatie

3.10.2: iOS applicatie

Figuur 3.10: KMM basic applicatie op Android en iOS

```
expect class Platform() {
    val platform: String
}
```

Ook in de shared-map kan de iosMain-map gevonden worden. Hierin komt het Platform.kt bestand nogmaals terug. Hierbij wordt echter de ‘expect’ geïmplementeerd en verwerkt in de ‘actual’.

```
//Platform.kt

actual class Platform actual constructor() {
    actual val platform: String =
        UIDevice.currentDevice.systemName() +
        " " +
        UIDevice.currentDevice.systemVersion
}
```

De laatste map binnen de shared-map die interessant is voor deze studie is de androidMain-map en hierin wordt ook de Platform.kt verwerkt.

```
//Platform.kt

actual class Platform actual constructor() {
    actual val platform: String =
        "Android ${android.os.Build.VERSION.SDK_INT}"
}
```

Zoals duidelijk zichtbaar zal in de shared-map de globale structuur worden vastgelegd en deze zal dan verwerkt worden binnen de platform specifieke delen.

Uiteindelijk zal de Greetings klasse worden opgeroepen binnen de Android en iOS applicaties zoals hieronder geïllustreerd

```
//Android - MainActivity.kt

fun greet(): String {
    return Greeting().greeting()
}

//iOS - ContentView.swift

struct ContentView: View {
    let greet = Greeting().greeting()

    var body: some View {
        Text(greet)
    }
}
```

3.3 Eerste native applicaties

3.3.1 Android

3.3.2 iOS

4. Conclusie

Curabitur nunc magna, posuere eget, venenatis eu, vehicula ac, velit. Aenean ornare, massa a accumsan pulvinar, quam lorem laoreet purus, eu sodales magna risus molestie lorem. Nunc erat velit, hendrerit quis, malesuada ut, aliquam vitae, wisi. Sed posuere. Suspendisse ipsum arcu, scelerisque nec, aliquam eu, molestie tincidunt, justo. Phasellus iaculis. Sed posuere lorem non ipsum. Pellentesque dapibus. Suspendisse quam libero, laoreet a, tincidunt eget, consequat at, est. Nullam ut lectus non enim consequat facilisis. Mauris leo. Quisque pede ligula, auctor vel, pellentesque vel, posuere id, turpis. Cras ipsum sem, cursus et, facilisis ut, tempus euismod, quam. Suspendisse tristique dolor eu orci. Mauris mattis. Aenean semper. Vivamus tortor magna, facilisis id, varius mattis, hendrerit in, justo. Integer purus.

Vivamus adipiscing. Curabitur imperdiet tempus turpis. Vivamus sapien dolor, congue venenatis, euismod eget, porta rhoncus, magna. Proin condimentum pretium enim. Fusce fringilla, libero et venenatis facilisis, eros enim cursus arcu, vitae facilisis odio augue vitae orci. Aliquam varius nibh ut odio. Sed condimentum condimentum nunc. Pellentesque eget massa. Pellentesque quis mauris. Donec ut ligula ac pede pulvinar lobortis. Pellentesque euismod. Class aptent taciti sociosqu ad litora torquent per conubia nostra, per inceptos hymenaeos. Praesent elit. Ut laoreet ornare est. Phasellus gravida vulputate nulla. Donec sit amet arcu ut sem tempor malesuada. Praesent hendrerit augue in urna. Proin enim ante, ornare vel, consequat ut, blandit in, justo. Donec felis elit, dignissim sed, sagittis ut, ullamcorper a, nulla. Aenean pharetra vulputate odio.

Quisque enim. Proin velit neque, tristique eu, eleifend eget, vestibulum nec, lacus. Vivamus odio. Duis odio urna, vehicula in, elementum aliquam, aliquet laoreet, tellus. Sed velit. Sed vel mi ac elit aliquet interdum. Etiam sapien neque, convallis et, aliquet vel, auctor non, arcu. Aliquam suscipit aliquam lectus. Proin tincidunt magna sed wisi. Integer

blandit lacus ut lorem. Sed luctus justo sed enim.

Morbi malesuada hendrerit dui. Nunc mauris leo, dapibus sit amet, vestibulum et, commodo id, est. Pellentesque purus. Pellentesque tristique, nunc ac pulvinar adipiscing, justo eros consequat lectus, sit amet posuere lectus neque vel augue. Cras consectetur libero ac eros. Ut eget massa. Fusce sit amet enim eleifend sem dictum auctor. In eget risus luctus wisi convallis pulvinar. Vivamus sapien risus, tempor in, viverra in, aliquet pellentesque, eros. Aliquam euismod libero a sem.

Nunc velit augue, scelerisque dignissim, lobortis et, aliquam in, risus. In eu eros. Vestibulum ante ipsum primis in faucibus orci luctus et ultrices posuere cubilia Curae; Curabitur vulputate elit viverra augue. Mauris fringilla, tortor sit amet malesuada mollis, sapien mi dapibus odio, ac imperdiet ligula enim eget nisl. Quisque vitae pede a pede aliquet suscipit. Phasellus tellus pede, viverra vestibulum, gravida id, laoreet in, justo. Cum sociis natoque penatibus et magnis dis parturient montes, nascetur ridiculus mus. Integer commodo luctus lectus. Mauris justo. Duis varius eros. Sed quam. Cras lacus eros, rutrum eget, varius quis, convallis iaculis, velit. Mauris imperdiet, metus at tristique venenatis, purus neque pellentesque mauris, a ultrices elit lacus nec tortor. Class aptent taciti sociosqu ad litora torquent per conubia nostra, per inceptos hymenaeos. Praesent malesuada. Nam lacus lectus, auctor sit amet, malesuada vel, elementum eget, metus. Duis neque pede, facilisis eget, egestas elementum, nonummy id, neque.

A. Onderzoeksvoorstel

Het onderwerp van deze bachelorproef is gebaseerd op een onderzoeksvoorstel dat vooraf werd beoordeeld door de promotor. Dat voorstel is opgenomen in deze bijlage.

A.1 Introductie

De keuze voor cross platform applicaties wordt de dag van vandaag steeds aantrekkelijker. Dit kan onder andere verklaard worden door de financiële voordelen ten opzichte van native applicaties, meer specifiek op vlak van de impact op het ontwikkelingsbudget van bedrijven. Cross platform applicaties worden al heel lang gepromoot als zijnde 'beter' dan native applicaties. Deze cross platform applicaties zijn sneller te ontwikkelen en vereisen minder lijnen code. De slogan Write once, run anywhere van Sun Microsystems (Oracle, g.d.) wordt vaak gebruikt om het grote voordeel van cross platform applicaties aan te duiden, dit duidt op het idee dat grote delen van de code kunnen gebruikt worden voor verschillende besturingssystemen. De duurdere native applicaties hebben echter nog steeds een aantal voordelen ten opzichte van de cross platform applicaties, aangezien deze specifiek geschreven zijn voor het gekozen besturingssysteem zoals bijvoorbeeld voor Android of iOS. De meeste reeds bestaande cross-platform frameworks, zoals Flutter, delen de user interface van de applicatie over de verschillende besturingssystemen. Dit zorgt voor een applicatie die voor geen enkel van de gekozen besturingssysteem perfect zal zijn, aangezien hierbij dan geen gebruik kan gemaakt worden van de specifieke frameworks voor dat specifieke besturingssysteem. Kotlin Multiplatform Mobile (KMM) gooit het concept van cross platform over een andere boeg en werkt met een gedeelde businesslogica in plaats van een gedeelde user interface. De applicaties worden dus elk afgewerkt met een native user interface. De opzet van deze bachelorproef is na te gaan of native applicatieontwik-

keling voor Android en iOS apparaten nog steeds de beste keuze is of KMM een sneller en efficiënter alternatief kan vormen binnen het huidige beeld van applicatieontwikkeling. Om dit te onderzoeken zijn er bepaalde testcriteria opgesteld. Deze testcriteria zijn: het aantal lijnen code, de kostprijs, de ontwikkeltijd, de compileersnelheid, de voetafdruk en de uitbreidingsmogelijkheden van de applicaties. Aan de hand hiervan kan besloten worden of de KMM-applicaties een beter alternatief kunnen vormen voor native applicaties. Daarnaast zal ook de vraag gesteld worden of het huidige beeld van de SWOT-analyse voor cross-platform applicaties ook toepasbaar is voor KMM-applicaties, indien niet zal gekeken worden hoe deze dient aangepast te worden.

A.2 State-of-the-art

A.2.1 Kotlin

In juli 2011 kwam JetBrains, de maker van onder andere IntelliJ IDEA, naar buiten met een nieuw project genaamd Kotlin.(Jemerov, 2011) Kotlin is een algemene, cross-platform en statische taal met type-inferentie. (Oliveira e.a., 2020) Hierbij verwijst de term algemene naar het feit dat Kotlin is ontwikkeld is voor allerlei verschillende types van software en in verschillende situaties kan gebruikt worden. Cross-platform gaat over het gegeven dat software kan bestaan in verschillende versies op meer dan één platform. Ook is er vernoemd dat Kotlin statische typering gebruikt als taal, dit komt neer op het feit dat Kotlin de types van de objecten zal controleren tijdens het compileren van de code en niet tijdens het uitvoeren. Andere talen die dezelfde strategie volgen zijn Java en C. Alsook zal Kotlin gebruik maken van type-inferentie, hiermee zal de taal zelf onderscheid kunnen maken tussen datatypes van bepaalde expressies.

A.2.2 Cross-platform en native

Allereerst moet de omschrijving van een platform besproken worden, een platform zal meestal een bepaalde programmeertaal, besturingssysteem of bepaalde hardware beschrijven. Dit kan ook een combinatie van meerdere zijn.(Bishop & Horspool, 2006) Hiervan zijn enkele voorbeelden Java SE 15, hierbij wordt de taal bedoeld als platform. Een voorbeeld van een platform als besturingssysteem is bijvoorbeeld Windows 10 of MacOS Big Sur. Een voorbeeld hardware als platform is bijvoorbeeld een Intel of AMD processor. Uiteindelijk kan er ook gezegd worden dat een computer met als besturingssysteem Windows 10 en een laatste generatie Intel processor ook een specifiek platform is.

Eens de term platform duidelijker is, kan er makkelijker omschreven worden wat precies een cross-platform applicatie is en wat een native applicatie is. Een cross-platform applicatie is zoals de naam het al zegt een applicatie die op meerdere platformen zal werken. De software zal dus licht verschillende versies hebben die op hun beurt op allerlei verschillende platformen zullen werken. Native applicaties daarentegen zullen zich toespitsen op één bepaald platform.

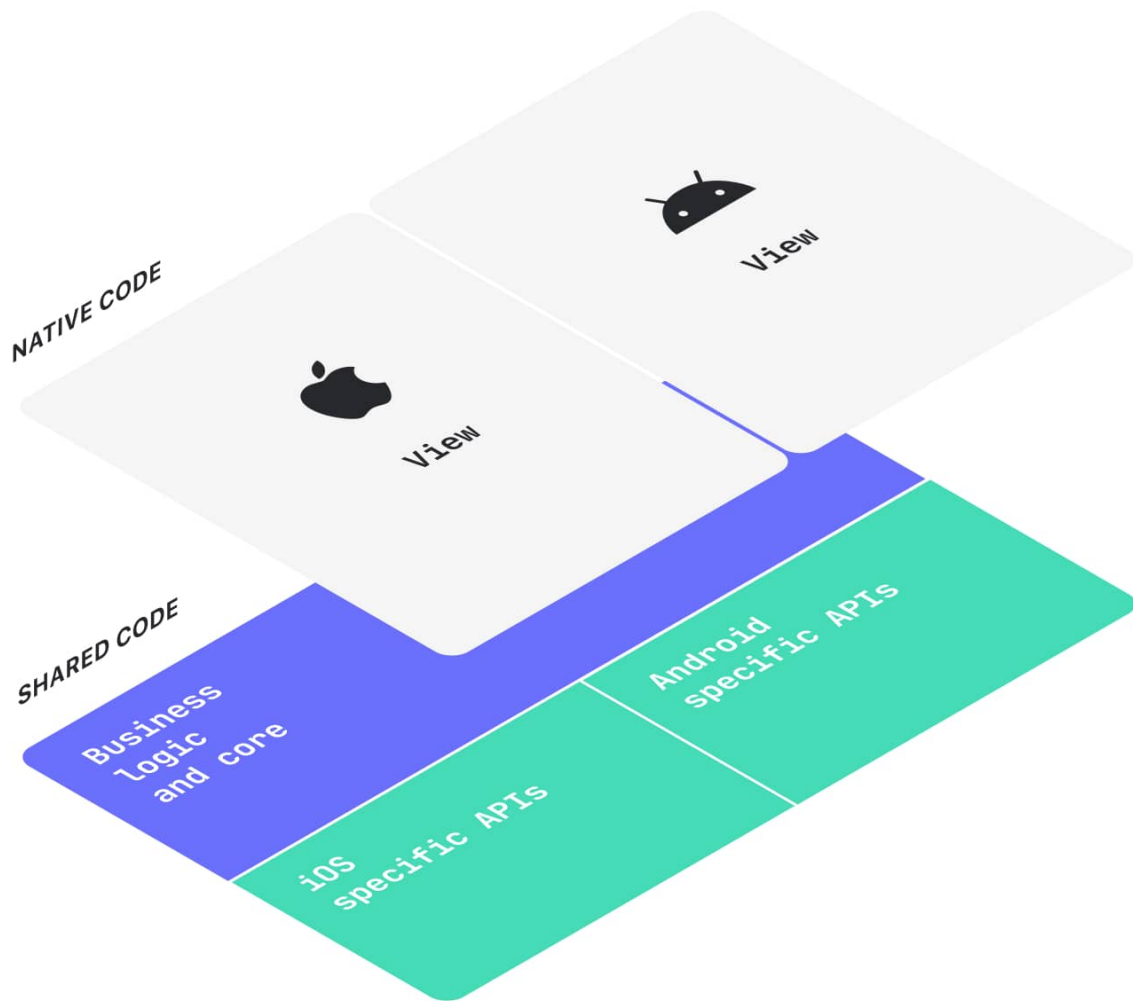
ă

Verder wordt er SWOT-analyse bekeken voor cross-platform applicaties. Deze sterkte-zwakteanalyse zal bekijken wat de sterktes en zwaktes zijn maar ook een beeld schetsen van de kansen en bedreigingen. Hiermee kunnen we een beeld schetsen wat de huidige positie is van cross-platform applicaties binnen de huidige markt. Uit onderzoek van Tommi Nivanaho naar cross-platform applicaties met React Native zijn een aantal factoren naar voor gekomen.(Nivanaho, 2019) Hier moet wel rekening gehouden worden met het feit dat sommige factoren niet toepasbaar zijn op alle cross-platform SDKs en toolkits. Hieronder een overzicht van enkele punten uit de studie toepasbaar zijn op cross-platform applicaties in het algemeen.

- Sterktes of Strengths
  - Sneller te ontwikkelen
  - Kostenbesparend
  - De applicatie ondersteunt meerdere platformen tegelijkertijd
- Zwaktes of Weaknesses
  - Nog steeds nood aan native code per platform
  - Upgrades kunnen omslachtiger zijn
- Kansen of Opportunities
  - Snelle ontwikkeling voor meerdere platformen tegelijkertijd
  - Native applicaties kunnen relatief vlot omgevormd worden naar cross-platform applicaties
- Bedreigingen of Threats
  - Updates aan het gekozen cross-platform systeem kunnen de reeds geschreven applicaties onbruikbaar maken

A.2.3 Kotlin Multiplatform

Kotlin Multiplatform is de nieuwe cross platform software development kit (SDK) van JetBrains. Ook werd een SDK uitgebracht specifiek gericht op de mobiele toestellen namelijk Kotlin Multiplatform Mobile (KMM). Kotlin Multiplatform werd voor het eerst verwerkt in Kotlin 1.2 in november 2017 als experimentele functie.(Jemerov, 2017) Ondertussen heeft de ontwikkeling van KMM niet stil gestaan en is in augustus 2020 de alpha versie van deze SDK uitgebracht voor het grote publiek.(Petrova, 2020) In november 2020 werd de 0.2.0 versie uitgebracht, deze is verwerkt in Kotlin 1.4.20.(JetBrains, 2020) Enkele delen van deze SDK en bijhorende componenten zijn nog steeds in de experimentele fase van ontwikkeling, maar JetBrains geeft aan dat het nu al een ideaal moment is om deze software te testen.(Petrova, 2020) De community achter KMM en het open source verhaal spelen hier een grote rol en zullen ook zorgen voor een snellere ontwikkeling van deze software. Bedrijven kunnen dus momenteel al experimenteren aan de slag met deze nieuwe software en voorbeelden van enkele bedrijven die de stap al hebben gezet naar KMM zijn onder andere Netflix, VMware en Autodesk.(Kotlin, 2020)

Figuur A.1: Grafische voorstelling Kotlin Multiplatform Mobile (Kotlin & JetBrains, g.d.)

A.2.4 Kotlin Multiplatform versus alternatieven

Kotlin Multiplatform (KM) zal het concept van cross-platform anders aanpakken dan andere alternatieven op de markt vandaag. Hierbij zit het verschil vooral in welke code van de applicatie zal gedeeld worden tussen de verschillende platformen. In de Kotlin documentatie staat beschreven hoe bepaalde delen van de code correct kunnen gedeeld worden tussen verschillende platformen. KM zal anders dan alternatieven de business logica delen tussen de verschillende platformen. (Kotlin & JetBrains, 2021a) Hierbij wordt ook vermeld dat men enkel de business logica moet delen die gebruikt kan worden op alle platformen.

Figuur A.1 geeft een goed algemeen beeld van de structuur van Kotlin Multiplatform Mobile. De shared code in de figuur A.1 verwijst hier naar Common Kotlin of CommonMain, dit is het gedeelte binnenin KM dat de gedeelde logica zal bevatten. Daarnaast zal er nog per platform een aparte main zijn die de code zal implementeren. Hier in de figuur A.1 zal het project ook nog een iosMain en een kotlinMain, deze kunnen later ook nog uitgebreid worden met bijvoorbeeld een macosX64Main. De specifieke situatie in figuur A.1 is

een applicatie waar Kotlin Multiplatform Mobile gebruikt wordt. Deze zal zich speciaal richten op applicaties voor iOS en Android. Voor de communicatie tussen het common deel en de platform specifieke delen zal Kotlin gebruik maken van het expected/actual systeem. Hierbij worden binnenin de CommonMain elementen gedeclareerd met expect en de platform specifieke delen zullen dezelfde elementen declareren met actual. Deze structuur kan gebruikt worden voor functies, klassen, interfaces, enumeraties, properties en annotaties.

Nu er een beter beeld is geschetst van hoe KM, werkt zal er gekeken worden naar een mogelijk alternatief met een andere aanpak voor de gedeelde code, bijvoorbeeld Flutter. Flutter is een user interface toolkit ontwikkeld door Google en zit momenteel aan versie 1.22 sinds oktober 2020.(Sells, 2020) De toolkit richt zich op mobile, web en desktop applicaties en zal de code native compileren. Zoals reeds beschreven is Flutter een user interface toolkit en zal dus de user interface delen over de verschillende platformen. Hiervoor zal Flutter widgets gebruiken die geïnspireerd zijn door React.(Flutter, g.d.) Dit impliceert dus dat hierbij de business logica zal moeten verwerkt worden per platform.

De developer kan dus kiezen om de user interface te delen onder de platformen en een toolkit te gebruiken zoals Flutter. Anderzijds kan er gekozen worden voor het delen van de business logica onder de platformen en dan kan KM gebruikt worden. Het delen van de user interface zal als voordeel hebben dat alle applicaties op de verschillende platformen dezelfde look en feel zullen hebben, echter is een nadeel dat de business logica per platform verwerkt zal moeten worden. Aan de kant van de gedeelde business logica is er het voordeel dat deze gedeeld is dus dat alle applicaties dezelfde logica hebben en implementeren, alsook kan er voor de user interface gebruik gemaakt worden van de platform specifieke frameworks. Er is echter ook een nadeel, hierbij kan gedacht worden aan het feit dat de user interface niet overal exact dezelfde zal zijn.

A.2.5 Testcriteria

Tijdens deze bachelorproef zullen van verschillende applicaties testcriteria geëvalueerd worden. Deze zullen ons vertellen in welke mate de cross-platform applicaties beter zijn dan de native. Volgende testcriteria werden gekozen voor deze vergelijkende studie.

- Aantal lijnen code
  - Het totaal aantal lijnen code van een applicatie zal geëvalueerd worden over het gehele project. In het geval van native applicaties zullen deze opgeteld worden met elkaar.
- Kostprijs
  - Hierbij wordt de geschatte kostprijs om een applicatie te laten ontwikkelen door een IT-bedrijf in kaart gebracht. Dit wordt berekend aan de hand van geschatte werkuren en een gemiddelde kostprijs per uur. Daarnaast wordt nagegaan of cross-platform een effect zal hebben op het systeem van vooraf bepaalde totaalprijzen indien bedrijven daarmee werken.
- Ontwikkeltijd
  - Deze tijd beschrijft het aantal werkuren dat een ontwikkelaar nodig heeft om

een specifieke applicatie te schrijven. Hierbij kan onder andere gebruik gemaakt worden van platformen zoals GitHub om deze tijd te gaan meten of inschatten.

- Compileersnelheid
  - Dit is de snelheid waarmee de specifieke applicatie zal kunnen compileren en opstarten. Dit kan gemeten worden in de ontwikkelingssoftware voor de desbetreffende taal van de applicatie.
- Voetafdruk
  - Dit impliceert de omvang die de applicatie zal innemen op het platform waarvoor deze ontwikkeld is. Hiervoor kan de applicatie gebruikt worden die de ontwikkelingssoftware aanmaakt.
- Uitbreiding van de applicatie
  - Dit criterium kan geëvalueerd worden door vooraf bepaalde features van de applicatie weg te laten. Eens de applicatie klaar is voor productie kunnen deze features terug toegevoegd worden. Om de uitbreidbaarheid van de applicatie te gaan staven kan gebruik gemaakt worden van voorgaande testcriteria.

A.3 Methodologie

Voor deze bachelorproef zullen enkele applicaties geschreven worden voor zowel Android als iOS. Eerst zullen er 2 native applicaties geschreven worden. De native iOS applicatie zal geschreven worden in Swift 5.3 of recenter met iOS 14 in gedachten en voor de user interface zal er gebruik gemaakt worden van UIKit. Aan de Android kant van het native verhaal zal er een applicatie geschreven worden met behulp van Kotlin 1.4.20 of een recentere versie. Voor de native Android user interface zal gebruik gemaakt worden van de standaard Android en AndroidX bibliotheek. Naast de native applicaties zal er nog een derde applicatie geschreven worden, namelijk een Kotlin Multiplatform Mobile (KMM) applicatie. Deze applicatie zal werken op zowel Android als iOS toestellen. Hierbij zal voor het iOS-deel gebruik gemaakt worden van Swift en SwiftUI voor de user interface en voor het Android deel van Kotlin en Jetpack Compose.

Bij deze manier van werken is het belangrijk dat zowel de native applicaties als KMM dezelfde functionaliteiten hebben. Hierbij geldt ook dat Android en iOS dezelfde functionaliteiten zullen aanbieden aan de gebruikers. De geschreven applicaties zouden dus als het ware niet van elkaar te mogen onderscheiden zijn. Hierbij dient echter rekening gehouden te worden met het feit dat de user interface wel enigszins kan verschillen.

Voor de applicaties zelf zal er gekeken worden naar de sample applicaties die JetBrains aanbiedt en voorstelt. Dit zijn onder andere de PeopleInSpace applicatie (O'Reilly, 2021) en de SpaceX launches applicatie (Kotlin & JetBrains, 2020). Deze kunnen gebruikt worden om benchmarks op te testen en als inspiratiebron voor de native applicaties en andere KMM-applicaties.

Om de uiteindelijke vergelijking te maken tussen de native applicaties en de KMM-applicatie zal er gekeken worden naar verschillende factoren. Deze staan reeds beschreven in A.2.

State-of-the-art.

Voor dit onderzoek zullen volgende hardware en software gebruikt worden:

Hardware:

- MacBook Pro 16 inch uit 2019
- iPhone 11 Pro Max uit 2019
- Huawei P9 lite uit 2016

Deze laatste twee toestellen zullen echter minder van belang zijn en zullen enkel ter sprake komen indien er testen gebeuren op fysieke toestellen. Voor het grotere deel van de testen zullen emulators gebruikt worden die ingebouwd zijn in de gekozen ontwikkelingssoftware.

Software:

- Xcode versie 12.3 of recenter
- Android studio versie 4.1.1 of recenter

Voor de KMM-applicaties zal er echter nog de Kotlin Multiplatform Mobile plugin geïnstalleerd moeten worden.

Deze software zal gebruikt worden op de MacBook Pro die hierboven reeds werd beschreven. Voor dit onderzoek geldt de beperking dat er enkel gebruik gemaakt kan worden van toestellen die MacOS gebruiken als besturingssysteem, aangezien dit een vereiste is voor de ontwikkeling van iOS-applicaties.

A.4 Verwachte resultaten

Indien het onderzoek wordt uitgevoerd zoals beschreven in A.3.Methodologie, kunnen volgende resultaten voor de testcriteria uit A.2. State-of-the-art worden verwacht.

- Aantal lijnen code
  - Kotlin Multiplatform Mobile (KMM) zal hier een voordeel hebben in het aantal lijnen code gezien de business logica maar eenmaal moet geschreven worden. Dit is niet het geval bij de native applicaties, daar zal de business logica uitgewerkt worden voor zowel Android als iOS.
- Ontwikkeltijd
  - Aangezien de KMM-applicatie de gehele domein laag zal kunnen delen, wordt er verwacht dat deze ook sneller te ontwikkelen zal zijn dan de native varianten.
- Kostprijs
  - Verdergaand op de ontwikkeltijd kan hier ook gesteld worden dat KMM goedkoper zal zijn om te ontwikkelen. Aangezien er minder werkuren nodig zullen zijn kan ook het systeem van de totaalprijzen herzien worden. Hierdoor zullen applicaties met KMM goedkoper zijn voor de klant.

- Compileersnelheid
  - Gezien de complexe hiërarchie wordt verwacht dat de KMM-applicatie trager zal zijn dan de native applicaties. De native applicaties zijn echter ook beter geoptimaliseerd voor deze compilers en apparaten.
- Voetafdruk
  - Zoals reeds besproken zal ook de complexere hiërarchie hier ook een rol spelen. Er wordt verwacht dat de KMM-applicaties een grotere voetafdruk zullen hebben op de toestellen in kwestie, het verschil zal echter verwaarloosbaar klein zijn.
- Uitbreiding van de applicatie
  - De KMM-applicaties zullen hier ook een groter voordeel hebben omdat de nieuw geïmplementeerde features direct voor alle platformen zullen geïmplementeerd zijn. Aan de kant van de native applicaties kunnen bepaalde features vergeten of anders geïmplementeerd worden. Dit zorgt voor een verschil tussen de twee native applicaties.

A.5 Verwachte conclusies

Kotlin Multiplatform Mobile (KMM) is een zeer recente technologie die volop in ontwikkeling is. Daardoor wordt verwacht dat de resultaten op dit moment nog niet de volle kracht van deze techniek zullen aantonen. Dit wil echter niet zeggen dat de technologie geen grote meerwaarde kan bieden voor bedrijven die zich momenteel bezighouden met native applicatieontwikkeling voor zowel Android als iOS. Enkele componenten van de SDK staan nog niet op punt, dit zal waarschijnlijk nog verbeteren naar de toekomst toe. Het onderzoek kan, gezien de prematuriteit van KMM, een tijdelijke referentie bieden omtrent KMM en de mogelijkheid dit als een sneller en efficiënter alternatief te gebruiken voor native applicaties. Dit is vooral interessant voor bedrijven die zich momenteel vooral toespitsen op native ontwikkeling en eventueel naar de toekomst toe de overstap willen maken naar KMM.

Bibliografie

- Bishop, J. & Horspool, N. (2006). Cross-Platform Development: Software that Lasts. *Computer*, 39(10), 26–35. <https://doi.org/10.1109/MC.2006.337>
- Evert, A.-K. (2019). *Cross-Platform Smartphone Application Development with Kotlin Multiplatform : Possible Impacts on Development Productivity, Application Size and Startup Time* (masterscriptie). KTH, School of Electrical Engineering en Computer Science (EECS). <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1368323/FULLTEXT01.pdf>
- Flutter. (g.d.). *Introduction to widgets* (Flutter, Red.). Verkregen 11 februari 2021, van <https://flutter.dev/docs/development/ui/widgets-intro>
- GitHub. (2018). *The State of the Octoverse* (GitHub, Red.). Verkregen 11 februari 2021, van <https://octoverse.github.com/2018>
- Jemerov, D. (2011, juli 19). *Hello World* (D. Jemerov, Red.). Verkregen 11 februari 2021, van <https://blog.jetbrains.com/kotlin/2011/07/hello-world-2/>
- Jemerov, D. (2017, november 28). *Kotlin 1.2 Released: Sharing Code between Platforms* (D. Jemerov, Red.). Verkregen 11 februari 2021, van <https://blog.jetbrains.com/kotlin/2017/11/kotlin-1-2-released/>
- JetBrains. (2020, november 23). *KMM plugin releases* (JetBrains, Red.). Verkregen 11 februari 2021, van <https://kotlinlang.org/docs/mobile/kmm-plugin-releases.html#update-to-the-new-release>
- JetBrains. (2021). *Corporate overview* (JetBrains, Red.). Verkregen 27 maart 2021, van https://resources.jetbrains.com/storage/products/jetbrains/docs/corporate-overview/en-us/jetbrains_corporate_overview.pdf
- Kotlin. (2020). *Case Studies* (Kotlin, Red.). Verkregen 11 februari 2021, van <https://kotlinlang.org/lp/mobile/case-studies/>
- Kotlin & JetBrains. (g.d.). *Kotlin Multiplatform Mobile* (Kotlin & JetBrains, Red.). Verkregen 11 februari 2021, van <https://kotlinlang.org/lp/mobile/>

- Kotlin & JetBrains. (2020, november 18). *Kotlin Multiplatform Hands-on: Networking and Data Storage* (Kotlin & JetBrains, Red.). Verkregen 11 februari 2021, van <https://github.com/kotlin-hands-on/kmm-networking-and-data-storage/tree/final>
- Kotlin & JetBrains. (2021a, februari 3). *Kotlin Multiplatform: Share code on platforms* (Kotlin & JetBrains, Red.). Verkregen 11 februari 2021, van <https://kotlinlang.org/docs/reference/mpp-share-on-platforms.html#share-code-on-similar-platforms>
- Kotlin & JetBrains. (2021b, februari 11). *Multiplatform programming* (Kotlin & JetBrains, Red.). Verkregen 2 april 2021, van <https://kotlinlang.org/docs/multiplatform.html>
- Leigh, D. (2010, februari). *SWOT Analysis*. John Wiley & Sons, Inc. <https://doi.org/10.1002/9780470592663.ch24>
- Lim, S.-H. (2015). Experimental Comparison of Hybrid and Native Applications for Mobile Systems. *International Journal of Multimedia and Ubiquitous Engineering*, 10(3), 1–12. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.14257/ijmue.2015.10.3.01>
- Meijer, E. & Drayton, P. (2004). Static typing where possible, dynamic typing when needed: The end of the cold war between programming languages, In *Intended for submission to the Revival of Dynamic Languages*. Citeseer. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.394.3818&rep=rep1&type=pdf>
- Nivanaho, T. (2019, mei 27). *Developing a cross-platform mobile application with React Native* (masterscriptie). Lappeenranta-Lahti University of Technology LUT. <http://lutpub.lut.fi/handle/10024/159507>
- Oliveira, V., Teixeira, L. & Ebert, F. (2020, februari 18). On the Adoption of Kotlin on Android Development: A Triangulation Study, In *2020 IEEE 27th International Conference on Software Analysis, Evolution and Reengineering (SANER)*, London, ON, Canada. <https://doi.org/10.1109/SANER48275.2020.9054859>
- Oracle. (g.d.). *Moved by Java Timeline* (Oracle, Red.). Verkregen 11 februari 2021, van <https://www.oracle.com/java/moved-by-java/timeline/>
- O'Reilly, J. (2021, februari 5). *PeopleInSpace* (J. O'Reilly, Red.). Verkregen 11 februari 2021, van <https://github.com/joreilly/PeopleInSpace>
- Osmani, A. (2015, december). *Getting Started with Progressive Web Apps* (A. Osmani, Red.). Google. Verkregen 1 mei 2021, van <https://developers.google.com/web/updates/2015/12/getting-started-pwa>
- Petrova, E. (2020, augustus 31). *Kotlin Multiplatform Mobile Goes Alpha* (E. Petrova, Red.). Verkregen 11 februari 2021, van <https://blog.jetbrains.com/kotlin/2020/08/kotlin-multiplatform-mobile-goes-alpha/>
- Rahul Raj, C. P. & Seshu Babu Tolety. (2012, december). A study on approaches to build cross-platform mobile applications and criteria to select appropriate approach, In *2012 Annual IEEE India Conference (INDICON)*, IEEE. <https://doi.org/10.1109/INDICON.2012.6420693>
- Sells, C. (2020, oktober 1). *Announcing Flutter 1.22*. Verkregen 11 februari 2021, van <https://medium.com/flutter/announcing-flutter-1-22-44f146009e5f>
- Shafirov, M. (2017, mei 17). *Kotlin on Android. Now official* (M. Shafirov, Red.). Verkregen 11 februari 2021, van <https://blog.jetbrains.com/kotlin/2017/05/kotlin-on-android-now-official/>
- Skeen, J. & Greenhalgh, D. (2018). *Kotlin Programming: The Big Nerd Ranch Guide*. Pearson Technology Group. <https://books.google.be/books?hl=nl&lr=&id=OI9qDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT14&dq=General-purpose%20programming%20>

20language%20kotlin&ots=iivTPTKZ50&sig=Der5JeIYFyHVC2JD6xCIx-gR0Mc&redir_esc=y#v=onepage&q=General-purpose%20programming%20language%20kotlin&f=false

- Xanthopoulos, S. & Xinogalos, S. (2013, september). A Comparative Analysis of Cross-Platform Development Approaches for Mobile Applications, In *Proceedings of the 6th Balkan Conference in Informatics*, Thessaloniki, Greece, Association for Computing Machinery. <https://doi.org/10.1145/2490257.2490292>